

Nr 39

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels väckta motioner angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik, dels ock väckta motioner angående vissa åtgärder till främjande av full sysselsättning.

I en den 27 februari 1959 dagtecknad proposition, nr 74, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Berörda lagförslag är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv¹, vilken jämlikt lag den 25 april 1958 (nr 207) gäller till och med den 30 juni 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1960.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1956:150.

Förslag
till
Lag
angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767)
om räntereglering m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 25 april 1958 (nr 208) gäller till och med den 30 juni 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1960.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft dels två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 400 av herr *Sveningsson* och fru *Gärde Widemar* och inom andra kammaren nr 494 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Ågren*, dels två likalydande motioner angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik, väckta inom första kammaren under nr 21 av herrar *Persson*, *Helmer*, och *Öhman* och inom andra kammaren under nr 23 av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., dels ock två likalydande motioner angående vissa åtgärder till främjande av full sysselsättning, väckta inom första kammaren under nr 301 av herr *Aastrup* m. fl. och inom andra kammaren under nr 370 av herr *Ohlin* m. fl.

I motionerna I: 400 och II: 494 hemställas, »att riksdagen måtte

1. med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 74 för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelse om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställas till 35; samt

2. avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen».

I motionerna I: 21 och II: 23 yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder, ägnade att återvända till lågräntepolitiken».

Yrkandet i motionerna I: 301 och II: 370 är slutligen, »att riksdagen

1. måtte besluta att ett värdefast, statligt obligationslån må utgivas, enligt ovan angivna grunder, för finansiering av statsverkets kostnader för arbetslöshetens bekämpande, och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om erforderliga förberedelseåtgärder,

2. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av ett ekonomiskt-socialt råd jämte särskild delegation, förslagsvis tre personer, med uppgift att på grundval av framlagt ekonomiskt-statistiskt material uttala sig om förutsättningarna för skapande och vidmakthållande av full sysselsättning, med särskild hänsyn till kostnadsnivåns betydelse för avsättningsmöjligheterna, arbetsmarknadens problem och penningvärdet.

3. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att regeringen måtte ut-

arbeta ett utförligt motiverat förslag om att det göres till en huvuduppgift för OEEC att åstadkomma samordning av den ekonomiska politiken i Väst-europa i syfte att vidmakthålla full sysselsättning och goda konjunkturer, samt

4. måtte i samma skrivelse anhålla om att regeringen vidtar förberedelser för och tar initiativ till att en samordning sker av det ovan berörda väst-europeiska samarbetet för en produktions- och sysselsättningsfrämjande politik med en utvidgning av stödet åt de underutvecklade länderna».

Beträffande motiveringarna för de i motionerna framförda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 400, II: 23 och II: 370.

Propositionen

I en den 29 januari 1959 dagtecknad skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* att lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1960, *dels ock* att lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1960.

Över fullmäktiges skrivelse har, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen* samt *Svenska bankföreningen*.

Beträffande innehållet i bankofullmäktiges skrivelse och remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen har i fråga om lagstiftningen angående bankaktiebolags kassareserv anfört följande.

Bestämmelserna om kassareserv i gällande banklag är — på samma sätt som fallet var med motsvarande regler i 1911 års banklag — enbart inriktade på att skydda bankernas likviditet. Vid sidan härav har alltsedan år 1937 funnits en särskild provisorisk kassareservlagstiftning med syfte att möjliggöra en penningpolitisk kontroll över bankernas kreditkapacitet. Sistnämnda lagstiftning är av fullmaktskaraktär och är upptagen i 1949 års beredskapslag. Denna lag ger Kungl. Maj:t befogenhet att, då läget på kreditmarknaden så påfordrar, inom vissa i lagen angivna gränser uppställa strängare krav på bankernas kassareservhållning än banklagen föreskriver. I den proposition, varigenom 1955 års riksdag förelades förslaget till ny banklag, uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet att det torde få anses såsom tveksamt huruvida en penningpolitisk lagstiftning på detta område i fortsättningen borde få samma konstruktion som i 1949 års lag. En omprövning av principerna för denna lagstiftning torde, framhölls det vidare, med hänsyn härtill icke kunna anses opåkallad.

Den i min tidigare lämnade redogörelse omnämnda utredningen, kredit-

marknadsutredningen, har erhållit i uppdrag att bl. a. verkställa översyn av den för affärsbankerna gällande lagstiftningen om kassareserver. Resultatet av utredningen bör därför avvaktas, innan slutlig ställning tages till den framtida utformningen av beredskapslagstiftningen på nu ifrågavarande område. Utredningsarbetet beräknas bli slutfört under år 1959. Att redan för innevarande års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningsresultatet kan föranleda, torde icke kunna medhinnas. Då giltighetstiden för 1949 års lag såsom tidigare nämnts utgår den 30 juni 1959 och då i princip enighet torde råda om att en beredskapslagstiftning på förevarande område är nödvändig, biträder jag förslaget om förlängning av 1949 års lag under ytterligare ett år eller således till och med den 30 juni 1960.

Beträffande maximitalet för kassareservkvoten — som år 1954 höjdes från 25 till 50 procent — förelåg, då frågan om förlängning av 1949 års lag prövades vid 1955—1958 års riksdagar, yrkanden från bankföreningens sida om nedsättning. Yrkandena avvisades emellertid, då den lägre likviditetskvoten icke var tillräcklig om man med lagen ville även för de större bankerna nå en verkan motsvarande den som ernåtts med de tidigare överenskommelserna mellan riksbanken och affärsbankerna om en restriktiv kreditgivning. Bankföreningen har under remissbehandlingen av föreliggande framställning förnyat nämnda yrkande. Skäl för att nu intaga ändrad ståndpunkt föreligger enligt min mening icke. Maximitalet för kassareservkvoten bör därför bibehållas vid 50 procent.

Beträffande bankofullmäktiges framställning om förlängd giltighet av ränteregleringslagen har *departementschefen* anfört följande.

Giltighetstiden för ränteregleringslagen utgår den 30 juni 1959. I sin tidigare omnämnda framställning har riksbanksfullmäktige hemställt, att lagen i beredskapssyfte måtte ges förlängd giltighet, förslagsvis under ett år. Jag biträder denna hemställan. Det allmänna ekonomiska läget är fortfarande sådant att behov föreligger av att upprätthålla den handlingsberedskap, som ligger i denna fullmaktslag. Lagen har även — såsom förutsattes vid dess tillkomst — kommit att tjäna såsom ett underlag för riksbankens strävanden att förhandlingsvägen nå inflytande över utvecklingen på kreditmarknaden. Jag tillstyrker alltså att ränteregleringslagen erhåller förlängd giltighet under ytterligare ett år eller således till och med den 30 juni 1960.

Lagrådet har lämnat de ifrågavarande förslagen utan erinran.

Remissyttrande över motionerna I: 21 och II: 23

Över motionerna I: 21 och II: 23 har yttrande inhämtats från *fullmäktige i riksbanken*.

I fullmäktiges yttrande framhålls, att ifrågavarande motioner ger en ensidig och osaklig bild av räntepolitikens funktioner och verkningar samt att det framställda yrkandet ter sig oklart, då de administrativa formerna för och den reella innebörden av de åtgärder, som Kungl. Maj:t skulle vidtaga,

icke ens antydes av motionärerna. Fullmäktige framhåller därutöver att räntepolitiken måste anses utgöra ett nödvändigt inslag i dagens ekonomiska politik och att de räntepolitiska åtgärderna även i fortsättningen måste anpassas efter de krav som växlingarna i det ekonomiska läget ställer. Fullmäktige hemställer därför att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid fullmäktiges yttrande är fogat ett protokollsutdrag, varav framgår, att herr *Rubbestad* reserverat sig mot fullmäktiges ovan återgivna beslut och anför, att fullmäktige enligt hans mening bort hemställa att motionerna måtte av riksdagen bifallas.

Remissyttrande över motionerna I: 301 och II: 370

Över motionerna I: 301 och II: 370 har yttranden i vederbörlig ordning inhämtats från *fullmäktige i riksbanken*, *fullmäktige i riksgäldskontoret* och *arbetsmarknadsstyrelsen*, varjämte tillfälle beretts *Landsorganisationen*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Tjänstemännens centralorganisation* att avgiva yttrande i ärendet.

A. Allmänna synpunkter

De principiella synpunkter som i motionerna I: 301 och II: 370 framförts på frågan om vårt näringslivs konkurrenskraft, har upptagits till behandling i *Svenska arbetsgivareföreningens* yttrande, vari anförts bl. a. följande.

Den under de senaste 12—18 månaderna inträdda internationella konjunkturförsvagningen har på ett särskilt sätt aktualiserat betydelsen av vårt kostnadsläge jämfört med andra länders. Den ökade utbytbarheten för valutorna har medfört en skärpt priskonkurrens på de internationella marknaderna, vilket ökat riskerna för sysselsättningen inom produktionsenheter eller områden med höga kostnader och samtidigt ökat möjligheterna för tryggad sysselsättning inom sådana länder eller företag, som ligger gynnsamt till ur kostnadssynpunkt. Ett studium av kostnadsutvecklingen och sysselsättningen i skilda europeiska länder under senare år antyder att sysselsättningsstörningar framför allt har förekommit inom länder, som haft en relativt oförmånlig kostnadsutveckling.

Ytterligare en faktor, som ökar kostnadernas betydelse för sysselsättningen på något längre sikt, är det successiva återställandet av en normal balans mellan produktionskapacitet och efterfrågan inom olika industrigrenar. Inom flera av våra viktigaste exportnäringar föreligger icke endast balans utan även internationellt sett icke obetydliga kapacitetsöverskott. De inskränkningar i utnyttjandet av den fulla produktionskapaciteten, som sålunda kunna väntas bli mer eller mindre normalt återkommande, kunna i första hand väntas drabba produktionsenheter och geografiska områden med relativt sett höga kostnader.

Å andra sidan visar den senaste tidens utveckling att betydande expansionsmöjligheter finnas för sådana företag och produkter, som ha en gynnsam marknadsposition ur kostnads-, pris- och efterfrågesynpunkt. Dessa expansionsmöjligheter skulle ytterligare förstärkas, om planerna på ett europeiskt frihandelsområde skulle realiseras. Samtidigt som vårt beroende av den internationella kostnadsutvecklingen skulle ökas, skulle tillgången till

större marknader inom ett frihandelsområde innebära väsentliga expansionsmöjligheter och bättre betingelser för tryggad sysselsättning.

Efterkrigstiden utmärkes av en utomordentligt kraftig expansion av den offentliga verksamheten, såväl inom den statliga som den kommunala sektorn. Utvidgningen av den offentliga verksamheten har nödvändiggjort en fortlöpande skärpning av skattetrycket, vilken i sin tur på olika vägar bidragit till den utomordentligt starka kostnadsstegringen under denna period.

Vid en svagare exportkonjunktur bli våra möjligheter att bära dessa kostnadsökningar ännu mindre än hittills. Genom den allmänt stimulerande inverkan på inkomstbildningen inom landet, som den offentliga sektorns expansion dessutom innebär, kommer efterfrågan på importvaror att stiga i en takt som vi icke ens under rådande utomordentligt gynnsamma exportkonjunktur helt förmått att betala — jämför bytesbalansens utveckling under de senaste fyra åren — och som redan vid en måttlig försvagning av exportkonjunkturen måste leda till en snabb avtappning av våra reserver.

Skulle eu mer utpräglad lågkonjunktur inträda, inställa sig en rad utomordentligt svåra ekonomiskt-politiska problem av en art, som vi hittills icke haft praktisk kontakt med. För ett land med Sveriges ställning i den internationella handeln torde det vara praktiskt taget omöjligt att genom några som helst inre ekonomiskt-politiska åtgärder frigöra sig från inverkningarna av en djupgående internationell depression. De problem, som ett sådant läge aktualiserar, måste angripas på europeisk bas.

Beträffande den i motionerna framförda synpunkten, att de ekonomiska risker, som det aktuella läget rymmer, har sin grund i den ekonomiska politikens utformning, anför *Landsorganisationen* följande.

LO finner denna historieskrivning vara så uppenbart överdriven och på väsentliga punkter i så ringa överensslämmelse med verkligheten, att en mera ingående diskussion av grunden för denna bedömning kan anses överflödig. Det må räcka med en hänvisning till det faktum, att 50-talets ekonomiska utveckling i Sverige har kännetecknats av en god expansionstakt för nationalprodukten, en gynnsam exportkonjunktur och en livlig investeringsverksamhet. Den internationella konjunkturavmattningen har sedan hösten 1957 påverkat även den svenska utvecklingen i dämpande riktning. Men en internationell jämförelse ger ingalunda belägg för påståendet, att det svenska folkhushållet skulle ha klarat sig sämre genom nedgångsperiodens svårigheter än flertalet andra västeuropeiska länder. I själva verket har industriproduktionen — i motsats till en rad andra länder, som fört en med motionärernas önskemål bättre överensstämmande ekonomisk politik — under 1958 inte undergått någon minskning, exportnedgången har inte blivit större än för OEEC-blocket i genomsnitt, och arbetslöshetssiffrorna är, även om de med fog kan betraktas som alltför höga, bland de lägsta i hela Västeuropa. Att Sveriges ekonomiska ställning i förhållande till andra länder på senare år på ett avgörande sätt skulle ha försvagats är ett påstående utan täckning i verkligheten — däremot är det ostridigt och för övrigt naturligt, att inte heller den svenska ekonomien har kunnat undgå att påverkas av den internationella konjunkturavmattningen.

Landsorganisationen anför vidare beträffande det aktuella statsfinansiella läget följande.

LO delar inte motionärernas uppfattning, att det uppkomna läget har sin grund däri, att regeringen under efterkrigsåren fört en mindre produktivi-

tetsvänlig politik än enligt det av motionärerna antydda alternativet. Det är i stället fullt uppenbart, att budgetunderskottet är en följd av i betydande politisk enighet beslutade utgiftsättaganden jämte skattesänkningar, vilka sistnämnda LO upprepade gånger har varnat för. Den statsfinansiella belastningen har därtill ytterligare skärpts genom ökade utgifter för bekämpandet av arbetslösheten, som förvisso inte heller är resultatet av en produktionsfientlig politik utan av en försvagad exportkonjunktur.

Motionärerna vill lösa de statsfinansiella svårigheterna dels genom en utgiftsbegränsning, dels genom ökad upplåning. LO avstår ifrån att granska de av motionärerna antydda förslagen till utgiftsminskningar men noterar, att de är av en begränsad storleksordning och att de följaktligen inte på ett avgörande sätt kan bidra till problemets lösning. Om en mera accentuerad internationell konjunkturåterhämtning och därmed förbättrade avsättningsmöjligheter för svenska exportprodukter inträder under loppet av 1959 - ett perspektiv, som enligt LO:s mening ter sig sannolikt — måste en ytterligare ökning av budgetunderskottet och det statliga upplåningsbehovet bedömas som olämplig. Den i motionen anförda uppfattningen, att vid en sådan återhämtning utgifterna för sysselsättningens uppehållande skulle minskas avsevärt, bortser från det många gånger omvittnade förhållandet, att sysselsättningen brukar förbättras endast med en ganska avsevärd eftersläpning i förhållande till det allmänna konjunkturuppsvinget. Den nuvarande konjunkturförbättringen i USA med en kvardröjande arbetslöshet av stor omfattning är ett exempel på detta förhållande. Det bör vidare i detta sammanhang beaktas att utbuden av arbetskraft under innevarande och närmast följande år blir osedvanligt stora till följd av bl. a. de stora ungdomskullarna. Helt allmänt hyser LO dessutom den meningen, att samhället även under tider av uppåtgående eller balanserad konjunktur bör ha erforderliga finansiella resurser för att kunna bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det är inte minst med hjälp av utvidgad verksamhet för underlättande av arbetskraftens överflyttning till de bästa och mest expansiva företagen, som staten kan motverka den fulla sysselsättningens inflationistiska tendenser.

B. »Folklån mot arbetslösheten»

Det i motionerna framförda förslaget om utgivandet av ett värdefast, statligt obligationslån för finansiering av statsverkets kostnader för arbetslöshetens bekämpande har avstyrkts av samtliga remissinstanser, som uttalat sig i frågan.

Bankofullmäktige anför:

Frågan om indexreglerade lån över huvud taget har under de senaste åren tilldragit sig ett allmänt intresse, och förslag om sådana lån har framkommit i olika sammanhang. Verkningarna av indexlån ter sig emellertid ovissa och i de länder, där de förekommit, har de bedömts mycket olika. Det synes därför ofrånkomligt att pågående utredningar härom måste slutföras innan ställning tages till huruvida indexreglerade lån framdeles bör ingå bland statens upplåningsformer.

Det indexlån, som föreslås av motionärerna, motiveras emellertid icke i första hand med att indexreglerade lån skulle utgöra en ur allmänna synpunkter lämplig upplåningsform, utan framföres närmast som en engångsåtgärd, avsedd att i nuvarande läge framlocka nysparande genom att särskilt gynnsamma placeringsvillkor erbjödes. I flera avseenden skulle indexlånen sålunda påminna om det under 1955 införda premiesparandet, vars

resultat torde kunna betecknas som en besvikelse. Det framstår som tveksamt om det föreslagna indexlånet skulle kunna få en bättre effekt på nysparandet än den redan prövade premiesparandemetoden. Fullmäktige kan för sin del icke ansluta sig till uppfattningen, att ett statslån med speciellt attraktiva villkor skulle utgöra ett väsentligt bidrag till lösningen av de aktuella ekonomisk-politiska problemen, och avstyrker därför motionärernas förslag.

Vid fullmäktiges yttrande är fogat ett protokollsutdrag, varav framgår, att herrar *Kollberg* och *Svärd* reserverat sig mot fullmäktiges här under punkterna B—D återgivna beslut.

Herr *Kollberg* anförde, att han ej kunde dela fullmäktiges negativa inställning till de i motionen berörda åtgärderna och ansåg att fullmäktige bort tillstyrka samtliga i motionen framställda förslag.

Herr *Svärd* ansåg, att fullmäktige bort tillstyrka motionärernas hemställan under punkten 1 angående förslag om utgivande av ett värdefast, statligt obligationslån.

Riksgäldsfullmäktige framhåller i sitt yttrande:

Vad beträffar det i motionerna framförda förslaget om utgivande av ett värdebeständigt statslån för finansiering av statens kostnader för arbetslöshetens bekämpande må erinras, att frågan om indexbundna lån under senare år intagit en framskjuten plats i den offentliga debatten. Orsaken här till har självfallet varit den fortgående penningvärdeförsämringen och önskan att bereda spararna ett verksamt skydd häremot. Svårigheterna att genomföra ett system med värdebeständiga penningplaceringar har härvid i olika sammanhang belysts. Fullmäktige kan för egen del hänvisa till sina till bankoutskottet i ämnet avgivna remissyttranden av år 1952 (utskottets utl. nr 18) och år 1957 (utskottets utl. nr 10), vari fullmäktige bl. a. hävdade, att ansträngningarna i första hand och med all kraft bör inriktas på att söka bevara ett fast penningvärde och att, om strävandena härutinnan krönes med framgång, behovet av indexreglerade krediter automatiskt bortfaller. Fullmäktige har jämväl givit uttryck åt den uppfattningen, att det för en ekonomisk politik, vars målsättning är en stabilisering av penningvärdet, måste te sig motsägelsefullt att främja utgivningen av indexbundna statsobligationer, som ju skulle innebära ett underkännande av möjligheterna att genomföra en sådan politik. I denna fråga kan i övrigt hänvisas dels till bankoutskottets av riksdagen godkända uttalanden i ovannämnda utlåtande nr 10/1957, vari utskottet konstaterade, att betydande teoretiska och praktiska svårigheter visat sig föreligga att åstadkomma och vidmakthålla ett system med värdebeständighet, och dels till den vid bankoutskottets utlåtande nr B 7/1958 fogade reservationen, vilken godkändes av riksdagen och vari en ny utredning om värdebeständiga fondplaceringar o. d. avstyrktes.¹

Bortsett från fullmäktiges ovan nämnda rent principiella uppfattning i fråga om indexbundna lån anser sig fullmäktige kunna konstatera, att trots all den uppmärksamhet, som hittills ägnats denna fråga, tillräcklig klarhet likväl ännu icke vunnits beträffande de komplicerade och svåröverskådliga problemkomplex av såväl teoretisk som praktisk art, vilka möter på förevarande område. Bl. a. anser sig fullmäktige sakna tillräcklig grundval för att kunna bedöma, vilka ränte- och andra lånevillkor, som lämpligen bör fastställas för ett värdefast obligationslån, och vilka verkningar för kre-

¹ För närvarande pågår inom bl. a. stabiliseringsutredningen och 1957 års pensionskommitté vissa utredningar rörande värdebeständighetens problem.

ditmarknaden, ett sådant lån skulle komma att få. Även om motionärerna med sitt förslag om ett värdefast obligationslån icke torde ha avsett att ställa värdebeständighetens problem under förnyad principdebatt utan allenast velat såsom en isolerad företeelse pröva värdebeständigheten såsom ett attraktivt moment för den uppiåning av folklånekaraktär, som föresvävat motionärerna, anser fullmäktige således av nyss angivna skäl icke tillrädligt att staten nu utger ett dylikt värdebeständigt lån. Det kan för övrigt ifrågasättas, om ett lån av denna karaktär skulle, såsom motionärerna synes antaga, ge upphov till ett verkligt nysparande av någon mer betydande omfattning. Fullmäktige, som principiellt även ställer sig skeptiska till tanken att utge statslån för vissa bestämda ändamål, avstyrker sålunda motionärernas förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Vid behandlingen av ärendet inom fullmäktige anförde herrar *Hagberg* och *W. Svensson* skiljaktig mening och förenade sig om följande uttalande:

I likhet med fullmäktiges majoritet anser vi att det ännu inte finnes tillräckligt underlag för ett principiellt ståndpunktstagande till frågan om indexbundna statslån. De svårigheter som möter att bedöma och sammanväga denna frågas olika aspekter enbart på grundval av teoretiska utredningar talar emellertid för att ett praktiskt försök bör kunna göras. På anförda grunder anser vi att fullmäktige bort tillstyrka motionen i denna del.

Förslaget om ett värdebeständigt lån avvisas av Svenska arbetsgivareföreningen, som anför:

Föreningen vill också avvisa tanken på ett värdebeständigt lån. Utgivandet av ett sådant skulle innebära ett viktigt och måhända avgörande steg i riktning mot en fullständig indexreglering av alla långfristiga skuldförbindelser. Konsekvenserna av en sådan utveckling kunna icke överblickas. Den skulle innebära en söndersplittring av den enhetlighet i penningväsendet, som uppnåddes under 1800-talets förra del och som utgjorde en av förutsättningarna för det industriella genombrottet i vårt land. Den skulle innebära en definitiv kapitulation inför svårigheterna i att bevara ett fast penningvärde.

Det är dessutom tveksamt om ett värdefast folklån i någon högre grad skulle öka det totala sparandet. Räntan på detta lån måste nämligen sättas så mycket lägre än räntan på andra jämförbara lån utan värdebeständighetsgaranti, att skillnaden mellan räntesatserna motsvarar den genomsnittligt förväntade inflationen. Endast personer, som medvetet avhåller sig från att spara på grund av speciellt utpräglade inflationsförväntningar och som inte anser sig kunna placera sina sparmedel i andra nu tillgängliga placementsobjekt av real natur, skulle genom utgivande av ett värdefast folklån få ett nytt incitament att öka sitt sparande. Ett sådant hypotetiskt nytillskott av sparande, som i vanliga fall skulle bli av mindre omfattning, skulle icke uppväga de nackdelar av praktisk-ekonomisk och psykologisk natur, som utgivandet av ett värdefast folklån skulle innebära.

Enligt *Landsorganisationens* mening bör experimentet med indexbundna lån med dess mycket svåröverskådliga verkningar på hela kapitalmarknaden inte föras ut i verkligheten förrän de överväganden, som pågår i olika sammanhang, är avslutade.

Tjänstemännens centralorganisation anför:

Vad beträffar den av motionärerna framförda åsikten, att statens kostnader för arbetslöshetens bekämpande bör finansieras lånevägen hellre än

genom höjning av skatterna, kan TCO inte i dagens samhällsekonomiska läge firna tillräckligt starka skäl för att bestämt förordna den ena finansieringsvägen framför den andra, detta så mycket mindre som konjunkturutsikterna vid tidpunkten för beslutets fattande kan tänkas vara helt andra än de nuvarande. TCO delar visserligen motionärernas uppfattning att en skattehöjning knappast kan undgå att få vissa kostnadshöjande verkningar inom produktionen men är samtidigt medveten om, att en ökad statsupplåning vid givet enskilt sparande kan leda till finansieringssvårigheter för vissa delar av näringslivet. Motionärerna menar visserligen att man genom att göra ifrågavarande ställiga obligationslån värdefast kan göra detta så attraktivt för de enskilda spararna, att de härigenom ökar sitt sparande; det är emellertid mycket svårt att av motionernas knapphändiga redogörelse för hur lånevillkoren tänkts utformade bilda sig en uppfattning om det berättigade i ett sådant betraktelsesätt. TCO vill här erinra om att i den utredning rörande indexreglering på lånemarknaden, som professor Tord Palander utfört på finansdepartementets uppdrag, genom exempel styrkts att indexlånens värdebeständighet under vissa betingelser kan bli av en för låntagaren närmast illusorisk karaktär.

C. Ett ekonomiskt-socialt råd

De remissinstanser, som uttalat sig om förslaget rörande tillsättandet av ett ekonomiskt-socialt råd jämte särskild delegation, har avstyrkt förslaget.

Bankofullmäktige framhåller härvid att de organ som tid efter annan skapats med liknande uppgifter som de i motionerna föreslagna knappast motsvarat de eventuella förväntningarna vid deras inrättande. Det bör också enligt fullmäktige hållas i minnet att ett samrådsorgan icke i och för sig garanterar att ett effektivt samarbete kommer till stånd.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i frågan följande.

Frågan om vidmakthållande av full sysselsättning med bevarande av stabilitet hos penningvärdet utredes för närvarande av den för detta ändamål tillsatta stabiliseringsutredningen. Utredningen består av representanter för bankerna, näringslivet och arbetsmarknaden, de politiska partierna och vissa statliga myndigheter.

I direktiven till stabiliseringsutredningen yttrade departementschefen bl. a. att det var uppenbart, att den fulla sysselsättningen krävde en samordnad användning av den ekonomiska politikens olika medel. Det skulle därför åligga utredningen att undersöka, i vad mån det var möjligt att utforma riktlinjer för användningen av tillgängliga medel. Utredningen skulle också beakta den svenska ekonomins sammanhang med utvecklingen i andra länder. Departementschefen framhöll det internationella varuutbytets betydelse för det svenska näringslivet. Med hänsyn till handelspolitikens inriktning kunde man, sade departementschefen, icke bortse från möjligheten, att svårigheter för den fulla sysselsättningens upprätthållande kunde vållas av den ekonomiska utvecklingen i andra länder och av dessa länders handelspolitik.

I följd tillsatte Kungl. Maj:t en särskild sysselsättningsberedning. I denna beredning ingår företrädare för arbetsmarknadens partsorganisationer, industriförbundet, hantverks- och småindustriorganisationen samt vissa myndigheter. Direktiv för beredningens verksamhet har ej utfärdats. Konjunkturinstitutet, vars nämnd består av bl. a. riksbankschefen, cheferna för socialstyrelsen, statistiska centralbyrån och kommerskollegium, åligger att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen i Sverige och utlandet. Sty-

relsen ifrågasätter därför, om det dessutom är erforderligt med ett särskilt ekonomiskt-socialt råd, eftersom företrädare för regering och riksdag samt intresseorganisationer inom näringsliv och arbetsmarknad redan nu har möjlighet att inom offentliga institutioner och utredningar tillsammans diskutera problem, som berör den samhällsekonomiska och konjunkturpolitiska utvecklingen.

Liknande synpunkter anföres av *Tjänstemännens centralorganisation*, som däremot framhåller behovet av att organ i större utsträckning än hittills kommer till stånd för samråd mellan alla berörda arbetsmarknadsparter i branschfrågor och frågor som rör näringslivet i dess helhet, en uppgift vilkens lösande dock helt åligger arbetsmarknadsparternas organisationer.

Svenska arbetsgivareföreningen kan icke ansluta sig till tanken på inrättandet av ett ekonomiskt-socialt råd, då ett sådant råd skulle, även om verksamheten begränsades till statistisk information och opinionsbildande uttalanden, innebära att ett utomstående organ övertog en del av arbetsmarknadsparternas ansvar. Förhållandena i de länder, där sådana råd inrättats, är annorlunda än i Sverige. Speciella historiska eller institutionella betingelser har i dessa länder varit avgörande för tillkomsten av dylika råd, anför Svenska arbetsgivareföreningen. Med den större enhetlighet vid handläggandet exempelvis av lönefrågorna som här i landet uppnåtts på andra vägar än exempelvis i Holland eller i England kan föreningen inte finna att det föreslagna rådet skulle ha någon positiv funktion att fylla.

Landsorganisationen har i denna fråga anfört följande.

Eftersom stabiliseringsutredningens arbete nu torde vara långt framskridet synes det vara lämpligast att invänta utredningsresultaten och i avvaktan härpå inte vidta några åtgärder av det i motionen anförda slaget såsom tillsättande av ett ekonomiskt-socialt råd med uppgift att tillhandahålla objektiva ekonomiska informationer och att åstadkomma en så långt möjligt ensartad bedömning av det faktiska konjunkturpolitiska läget. Enligt LO:s mening kan det inte påvisas, att brist på objektiva informationer lett lönerörelserna i en ur samhällsekonomisk synpunkt oförmånlig riktning. Om nämligen någondera parten på arbetsmarknaden skulle frestas att framhäva ensidiga informationer — en förmodan från motionärernas sida, som knappast kan bestyrkas — skulle motparten otvivelaktigt korrigera dessa informationer. LO förbehåller sig att återkomma till denna fråga i den mån den kan komma att aktualiseras i ett större sammanhang, d. v. s. närmast i samband med avgivandet av stabiliseringsutredningens betänkande.

D. Förslag om svenska initiativ inom OEEC

Beträffande de i förevarande motioner framförda förslagen att svenska initiativ skall tagas inom OEEC för att åstadkomma en samordning av den ekonomiska politiken i Västeuropa i syfte att vidmakthålla full sysselsättning samt för en utvidgning i samband därmed av stödet åt de underutvecklade länderna, anför bankofullmäktige följande:

Med anledning härav vill fullmäktige erinra om, att vid OEEC:s tillkomst en av organisationens huvuduppgifter angavs vara att främja en ökning av produktionen och full sysselsättning i medlemsländerna. En särskild arbetsgrupp inom organisationen, bestående av medlemsländernas vederbö-

rande ministrar och deras ställföreträdare verkar numera permanent med uppgift att främja en samordning av den ekonomiska politiken i medlemsländerna. Ett samarbete i den riktning som motionärerna anvisat existerar sålunda redan och tar sig bl. a. uttryck i att OEEC regelmässigt utfärdar rekommendationer till medlemsländerna om uppläggningsen av deras allmänna ekonomiska politik.

Slutligen synes böra framhållas, att några meningsskiljaktigheter om den svenska politiken inom OEEC i berörda avseenden inte torde föreligga, och det kan förutsättas att de möjligheter till svenska initiativ inom organisationen, som kan yppa sig, tillvaratages av de därför ansvariga myndigheterna.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i dessa frågor anfört följande.

Såsom motionärerna framhåller, har OEEC utträttat ett framgångsrikt arbete för att avlägsna handelsrestriktionerna efter det andra världskriget. På arbetsmarknadens område har OEEC behandlat en rad problem rörande arbetskraftens rörlighet över gränserna, arbetskraftens yrkesutbildning, utbyte av informationer om arbetsmarknadsläget i medlemsstaterna etc., medan däremot frågan om samordning av den ekonomiska politiken i Väst-europa icke berörts i samma omfattning. Styrelsen delar motionärernas uppfattning, att OEEC borde betrakta arbetet för vidmakthållandet av full sysselsättning som lika väsentligt som de handelspolitiska uppgifterna.

Inom det internationella samarbetet upptar stödet åt de mindre väl utvecklade länderna en framskjuten plats. Huruvida detta stöd borde utvidgas med hänsyn till önskemålen att utnyttja ledigbliven kapacitet inom industrien i de länder, som deltar i denna hjälpverksamhet, synes härvid bl. a. kunna prövas närmare av OEEC.

Landsorganisationen framhåller att OEEC:s insatser för en samordning av strävandena att skapa och vidmakthålla full sysselsättning i de anslutna länderna redan nu är betydelsefulla och anför vidare:

Det kan givetvis hävdas, att en intensifiering av denna verksamhet vore önskvärd, men då OEEC:s framtida verksamhet f. n. ter sig oviss, vill LO inte ta ställning till frågan, om den nuvarande tidpunkten kan vara lämplig för ett svenskt regeringsinitiativ i den av motionärerna angivna riktningen.

Slutligen föreslås ett svenskt initiativ beträffande stödet åt de underutvecklade länderna, delvis som ett led i ansträngningarna att upprätthålla sysselsättningen inom industriländerna. LO:s positiva inställning till denna stödverksamhet har manifesterats vid många olika tillfällen. LO vill i detta sammanhang ytterligare understryka den synpunkt, som framfördes i yttrandet över förslaget till ändrade grunder för exportkreditgarantiverksamheten, nämligen att denna bör utformas så, att den underlättar exporten till underutvecklade länder.

Tjänstemännens centralorganisation uttalar, att prioritet bör ges åt försöken att åstadkomma en genomgripande liberalisering av den västeuropeiska samhandeln.

TCO vill beträffande förslaget till en aktion inom ramen för OEEC i syfte att bland medlemsstaterna åstadkomma en samordning av den ekonomiska politiken samt ett ökat stöd till de underutvecklade länderna framhålla, att båda de föreslagna åtgärderna är värda allt stöd, ehuru det väl i dagens maktpolitiska läge torde vara mycket svårt att på denna väg åstadkomma

något praktiskt resultat. TCO är emellertid angelägen om att framhålla vikten av att i handelsdepartementets arbete i dessa sammanhang prioritet ges åt försöken att åstadkomma en genomgripande liberalisering av den väst-europeiska samhandeln helst i form av ett frihandelsområde, innefattande samtliga OEEC-länder. När detta arbete resulterat i en för alla parter godtagbar lösning, kommer det att falla sig helt naturligt, att integrationssträvanden också på andra områden än det rent handelspolitiska tages under allvarligt övervägande inom OEEC.

Utskottet

Alltsedan år 1937 har funnits en särskild provisorisk kassareservlagstiftning med syfte att möjliggöra för riksbanken att, då läget på kreditmarknaden så kräver, begränsa affärsbankernas utlåningsmöjligheter genom skyldighet för bankerna att hålla större kassareserv än banklagen föreskriver. Kassareservlagstiftningen är av fullmaktskaraktär och upptagen i 1949 års beredskapslag.

Enligt utredningsdirektiven har den år 1957 tillsatta kreditmarknadsutredningen att bl. a. verkställa översyn av den för affärsbankerna gällande lagstiftningen om kassareserver. Resultatet av utredningen bör avvaktas, innan slutlig ställning tages till en framtida utformning av lagstiftningen på detta område. Utredningsarbetet torde nämligen inte kunna slutföras i sådan tid att därav föranledda förslag kan föreläggas riksdagen före utgången av giltighetstiden för 1949 års lag. Med hänsyn härtill och till att allmän enighet torde råda om att förändringar i kraven på affärsbankernas kassareserver i vissa lägen utgör ett lämpligt och nödvändigt medel för att åstadkomma en effektiv penningpolitik, synes giltighetstiden för den nu gällande kassareservlagstiftningen böra förlängas i enlighet med vad som föreslagits i förevarande proposition. Beträffande maximitalet för kassareservkvoten, vilket år 1957 höjdes från 25 till 50 procent, bör detta bibehållas oförändrat, eftersom detta är nödvändigt för att lagstiftningen skall kunna erhålla avsedd effekt. Utskottet delar vidare den uppfattning som bankofullmäktige och departementschefen givit uttryck åt rörande behovet av att ränteregleringslagen ges förlängd giltighet. Av anförda skäl kan utskottet således icke biträda yrkandena i de likalydande motionerna I: 400 och II: 494 om att maximitalet för kassareservkvoten fastställs till 35 i stället för 50 procent och att ränteregleringslagen slopas.

I samband med förevarande proposition har utskottet även till behandling förehaft motionerna I: 21 och II: 23, likalydande, angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik, samt motionerna I: 301 och II: 370, ävenledes likalydande, angående vissa åtgärder till främjande av full sysselsättning.

I de båda sistnämnda motionerna framhålles att i början av året osäkerhet rådde om vilka ekonomiska huvudströmningar som under de framförliggande 12 till 18 månaderna starkast kunde komma att påverka det ekonomiska läget i vårt land. Denna av motionärerna anförda svårighet att be-

döma det fortsatta ekonomiska förloppet består delvis fortfarande, även om utvecklingen under de senaste månaderna kan sägas peka på att en internationell konjunkturförbättring är på väg. Uppgången är emellertid i allmänhet relativt långsam och ger ännu inte intryck av ett sådant uppsving som inledde den senaste högkonjunkturen.

I Förenta staterna har produktionen nu nått över den nivå från vilken nedgången började år 1957, och enligt föreliggande officiella prognoser beräknas bruttonationalprodukten i år komma att med fyra procent överstiga 1957 års nivå. Även vid denna produktionsstegring väntas dock arbetslösheten komma att ligga relativt högt. En sammanvägning av de aktuella tendenserna på olika områden pekar på att den ekonomiska expansionen i Förenta staterna skall fortsätta, i första hand på grund av stigande privat konsumtion och offentliga utgifter. Någon ökning förutses också för de privata investeringarna, trots att industriinvesteringarna alltså väntas komma att ligga avsevärt under 1957 års toppnivå.

För Västeuropas del finns också utsikter till viss aktivisering av ekonomin och minskning av arbetslösheten efter fjolårets ekonomiska stagnation. Även om några markanta uppgångstendenser ännu inte gjort sig gällande, antas emellertid den privata konsumtionen, de offentliga utgifterna och bostadsbyggandet komma att öka i de flesta länder under innevarande år. En återhållande faktor i konjunkturåterhämtningen är den överkapacitet som finns inom viktiga industriområden och som bl. a. medfört att industriens investeringar stagnerat i flertalet länder.

För Sveriges del är det av betydelse att man nu synes kunna räkna med en konjunkturuppgång i våra nordiska grannländer och i Nederländerna, eftersom en väsentlig del av vår export hänför sig till dessa länder. Ökningen av bostadsbyggandet utomlands kan också komma att påverka vår trävaruexport i positiv riktning. En faktor som hittills verkat åt motsatt håll är den ökade konkurrensen för skogsprodukter som härrört från Sovjet genom priskonkurrens, från Kanada på grund av minskade fraktsatser och från Finland till följd av devalveringen av den finska marken år 1957. Där emot har den svenska andelen av de större industriländernas (exkl. östblockets) sammanlagda export av övriga hel- och halvfabrikatprodukter till världen som helhet successivt ökat under de senaste åren. Från år 1955 till år 1958 har således Sveriges exportandel av dessa produkter, vilka representerar ca 60 procent av den totala svenska exportens värde, ökat med 0,1 procentenhet per år till 3,0 procent år 1958.

Även utvecklingen under de senaste månaderna pekar på förbättrade avställningsförhållanden för den svenska exporten. Under fyramånadersperioden december 1958—mars 1959 låg sålunda exportvärdet 11 procent högre än under samma period ett år tidigare. Framför allt är det skogsindustriprodukter och transportmedel som bidragit till ökningen. Till följd bl. a. av att importvärdet samtidigt sjunkit med tre procent har valutareserven under fyramånadersperioden december 1958—mars 1959 ökat med 149 miljoner kronor. Under samma period ett år tidigare förelåg däremot en valuta-

avtappning på 98 miljoner kronor. Även om förbättringen delvis torde ha påverkats av tillfälliga faktorer, har den dock ökat utsikterna för ett bättre utfall av bytesbalansen än man tidigare haft anledning räkna med.

På prisområdet kan stabiliteten för närvarande sägas vara ett faktum. Sedan april 1958, d. v. s. under omkring ett år, har sålunda konsumentprisindex legat oförändrat på 152, och stabiliteten i prisutvecklingen beräknas totalt sett fortvara även under resten av år 1959.

Den totala produktionsstegringen i Sverige stannade år 1958 vid en halv procent, vilket är betydligt mindre än genomsnittet för 1950-talet, men mer än vad som redovisats i många andra västeuropeiska länder under fjolårets konjunkturavmattning. För år 1959 beräknas ökningen till drygt två procent enligt den prognos för utvecklingen av bruttonationalprodukten, som nyligen framlagts i den reviderade nationalbudgeten. Denna ökningstakt är inte av samma storleksordning som redovisats för tidigare högkonjunkturår, men framstår icke desto mindre internationellt sett som relativt hög. Den beräknade produktionsuppgången får ses som ett resultat av den förutsedda stegringen av konsumtionen och framför allt den inhemska realkapitalbildningen. Investeringarna under år 1959 förutses sålunda nu komma att öka med närmare sex procent och väntas därigenom komma att utgöra det mest expansiva inslaget i den svenska ekonomien. Största investeringsökningen hänför sig till den offentliga sektorn (9 %) och framför allt den statliga delen därav (12 %). Även för det privata området förutses en icke obetydlig investeringsökning. Industriinvesteringarna, som i Sverige till skillnad från utlandet visat en mycket kraftig expansion under fjolåret, väntas komma att öka med fyra procent under år 1959.

De offentliga investeringarnas och bostadsbyggandets ökning får ses mot bakgrund av de åtgärder i direkt sysselsättningsstödande syfte som vidtagits av det allmänna för att begränsa den internationella konjunkturavmattningens verkningar på produktion och sysselsättning i Sverige. Även investeringsökningen inom den privata sektorn framstår i hög grad som ett resultat av sysselsättningspolitiken. Möjligheterna att ta i anspråk investeringsfonder synes sålunda haft stor betydelse för industriinvesteringarnas fortsatta uppsving.

Även på arbetsmarknaden synes en mer än säsongmässigt betingad förbättring ha inträffat under årets första månader. Mot 73 000 arbetslösa i januari i år redovisas sålunda under de tre därpå följande månaderna arbetslöshetssiffror på 60 000, 45 000 respektive 46 000. Genom den kraftiga minskningen under årets första månader har antalet arbetslösa både under mars och april kommit att understiga fjolårets nivå, i mars med 10 000 och i april med 13 000. Även om arbetslöshetstalen under de senaste månaderna kan ha påverkats av vissa tillfälligheter som verkat i sänkande riktning torde nedgången väsentligen återspegla resultatet av de vidtagna sysselsättningsåtgärderna. Dessa åtgärder har haft två huvudinriktningar, den ena att främja arbetskraftens rörlighet såväl geografiskt som yrkesmässigt och den andra att upprätthålla investeringsverksamheten och underlätta export-

ten. Den bedrivna selektiva sysselsättningspolitikens innebörd kan sägas ha varit att vid den högsta totala efterfrågenivån inom landet, som medgives av det s. k. internationella utrymmet för den ekonomiska politiken, uppnå en så hög sysselsättning som möjligt. De senaste månadernas sjunkande arbetslöshetstal och det förhållandet att Sverige under det internationella avmattningsskedet har lyckats upprätthålla sysselsättningen bättre än de flesta andra västeuropeiska länder bekräftar att den bedrivna politiken varit framgångsrik. Den selektiva svenska sysselsättningspolitikens utformning har också väckt uppmärksamhet och varit föremål för positiva uttalanden i internationella sammanhang.

Utgångspunkten för de krav på en omläggning av den ekonomiska politiken, som framföres i motionerna I: 301 och II: 370, är motionärernas uppfattning, att dagens ekonomiska svårigheter i vårt land är en följd av misslag och försummelse i den ekonomiska politiken sedan en längre tid. Enligt motionärernas mening har sålunda den förda politiken haft en negativ verkan på sparandet och kapitalbildningen, räntepolitiken har varit fastlåst, onödiga regleringar har bibehållits, och den ekonomiska politiken har karakteriserats av bristande planering; följden härav säges ha blivit en otillräcklig effektivitet inom det svenska näringslivet och en successiv försämring av Sveriges konkurrenskraft gentemot andra länder.

I och för sig borde de olyckliga verkningar av den förda ekonomiska politiken som motionärerna utmålade ha blivit särskilt markanta under de senaste åren. För att belysa överdrifterna i motionärernas historieskrivning kan därför nämnas, att under den gångna delen av femårsperioden 1956—1960 utvecklingen närmast följt — även om avvikelser föreligger på enskilda delområden — det mer optimistiska utvecklingsperspektiv för den svenska ekonomien som angavs av 1955 års långtidsutredning. En tillväxt av produktionen på i genomsnitt inemot tre procent per år har sålunda bildat underlag för en så kraftig expansion på investeringsområdet att den av utredningen angivna investeringsökningen enligt det högre utvecklingsalternativet synes komma att realiseras på drygt tre i stället för fem år. Samtidigt har den enskildes standard förbättrats genom såväl stigande konsumtion som ökad fritid. Dessa resultat har kunnat uppnås trots att den ekonomiska utvecklingen i vårt land sedan hösten 1957 påverkats i dämpande riktning av den internationella konjunkturavmattningen. Genom den aktiva sysselsättningspolitiken har i Sverige — i motsats till vad som gällt i en rad andra västeuropeiska länder — produktionen fortsatt att öka, om än i betydligt långsammare takt än tidigare, investeringsverksamheten intensifierats samtidigt som balans uppnåtts för såväl priser som valutareserv. Vidare har arbetslöshetssiffrorna kunnat hållas bland de lägsta i Västeuropa, även om de efter svenska efterkrigsförhållanden får betraktas som höga.

Att Sveriges ekonomiska ställning i förhållande till andra länder på senare år skulle ha försvagats är likaså ett påstående som motionärerna inte sökt att bevisa. Det förhållandet att den svenska andelen av de viktigare industriländernas totala export av hel- och halvfabrikatprodukter till världen som

helhet snarast ökat under de senaste åren, bestyrker knappast påståendet att den svenska konkurrenskraften skulle ha försvagats. Genom att realkapitalbildningen under hela efterkrigstiden hållits på en hög nivå, en nivå som ytterligare stegrats under de senaste åren, har också förutsättningar skapats för att vi liksom hittills skall kunna hålla och utvidga våra exportpositioner på utlandsmarknaden även vid de i viss mån ändrade internationella betingelser som inträtt under senare tid.

Trots skiljaktigheter i bedömningen av den ekonomiska politiken synes det råda en allmän enighet om önskvärdheten av ett större sparande för att möjliggöra ökade investeringar. I motionerna I: 301 och II: 370 har också som ett led i kraven på en omläggning av den ekonomiska politiken hävdats, att allmänhetens sparande och kapitalbildningen inom företagen bör stimuleras enligt mer positiva riktlinjer. Utskottet har för sin del vid upprepade tillfällen givit uttryck åt sin uppfattning om önskvärdheten av ett ökat personligt sparande och med tillfredsställelse hälsat den rad av sparstimulerande åtgärder som vidtagits och de undersökningar om sparandets omfattning och motiv, vilka föranstallats av statsmakterna. I detta sammanhang finner utskottet det också angeläget att erinra om det i motioner av förevarande slag undanskymda faktum, att det personliga sparandet i vårt land under efterkrigstiden uppnått inte bara en absolut ökning utan också en ökning i förhållande till inkomststegringen. När trots denna gynnsamma utveckling sparandet framstår som otillräckligt, får detta ses mot bakgrund av den snabba stegring i investeringsönskemålen som inträtt på så gott som samtliga områden av ekonomien. Denna strävan till ökad kapitalbildning har hängt samman såväl med konjunkturella faktorer som med efterfrågans ökade inriktning på kapitalkrävande nyttigheter. Trots den successiva höjningen av den faktiska investeringskvoten har det därför under högkonjunkturperioder, då investeringsefterfrågan tenderat att överstiga sparandet, varit i konjunkturstyrande syfte nödvändigt att begränsa investeringsverksamhetens ytterligare ansvällning. Å andra sidan har alltsedan konjunkturavmattningen började i slutet av år 1957 en stark ökning av bl. a. den privata sektorns och inte minst industriens investeringar kunnat komma till stånd genom olika lättnader och direkta stimulanser från det allmännas sida.

I anslutning till redovisningen av några huvudpunkter för en »positiv liberal ekonomisk politik» yrkas i de föreliggande motionerna på vissa konkreta åtgärder för att skapa goda förutsättningar »för vidmakthållande av full sysselsättning med bevarande av en rimlig stabilitet hos penningvärdet». Dessa åtgärder omfattar tillskapandet av ett ekonomiskt-socialt råd, utarbetandet av ett svenskt förslag om att det göres till en huvuduppgift för den europeiska ekonomiska samarbetsorganisationen (OEEC) att åstadkomma samordning av den ekonomiska politiken i Västeuropa samt svenskt initiativ för en samordning och utvidgning av stödet åt de underutvecklade länderna. Frågan om vidmakthållande av full sysselsättning med bevarande av stabilitet hos penningvärdet utreds för närvarande av den år 1955

tillsatta stabiliseringsutredningen, vari ingår representanter för de politiska partierna, vissa statliga myndigheter, näringslivet och arbetsmarknadens parter. Dessutom sker överläggningar om aktuella sysselsättningsfrågor mellan företrädare för olika organisationer och statliga myndigheter inom den i föl av Kungl. Maj:t tillsatta särskilda sysselsättningsberedningen. Eftersom företrädare för regering och riksdag samt intresseorganisationer inom näringsliv och arbetsmarknad redan nu har möjlighet att inom offentliga utredningar och institutioner tillsammans diskutera problem, som berör den samhällsekonomiska och konjunkturpolitiska utvecklingen, finner utskottet, i likhet med samtliga remissinstanser som uttalat sig i frågan, det för närvarande inte vara erforderligt att ett särskilt ekonomisk-socialt råd tillskapas.

Beträffande motionärernas förslag om svenskt initiativ till en samordning av den ekonomiska politiken i Västeuropa i syfte att vidmakthålla full sysselsättning samt för en utvidgning i samband härmed av stödet åt de underutvecklade länderna är dessa frågor redan under behandling inom OEEC. En särskild arbetsgrupp inom OEEC, benämnd finansministrarnas ställföreträdare, verkar sålunda numera permanent med uppgift att främja en samordning av den ekonomiska politiken i medlemsländerna. Under det senaste året har denna verksamhet ägt rum med utgångspunkt från en av OEEC:s ministerråd utfärdad rekommendation till medlemsregeringarna att bedriva en expansionsfrämjande ekonomisk politik. Dessa ansträngningar inom OEEC att uppnå större samstämmighet i medlemsländernas ekonomiska politik har erhållit aktivt stöd från svensk sida. Från regeringens sida har också uttalats, att man är beredd att positivt pröva de möjligheter som erbjuder sig till en intensifiering och breddning av det europeiska samarbetet i dessa hänseenden.

I anslutning härtill föreslås av motionärerna, att svenskt initiativ tages för en samordning och utvidgning av stödet åt de underutvecklade länderna. Inom det internationella samarbetet upptar stödet åt de underutvecklade länderna en framskjuten plats. Särskilt den fortgående stegringen av Världsbankens utlåning torde härvid spela en väsentlig roll. Utskottet har också tidigare i år i anslutning till förslaget om en fördubbling av den svenska andelen i Världsbankens grundfond uttalat (utl. nr 30/1959) angelägenheten av att ökat stöd lämnas banken i dess verksamhet att i växande utsträckning bedriva utlåning till underutvecklade länder. I sammanhanget bör också erinras om det aktiva stöd till de underutvecklade länderna som lämnas via anslag över den statliga budgeten.

Bland de politiska partierna torde allmän enighet råda om att vårt land bör lämna sin fulla medverkan för ett internationellt samarbete på det ekonomiska området och om att de svenska insatserna i framtiden bör utvidgas efter måttet av våra resurser. Under sådana förhållanden finner utskottet det ej påkallat, såsom motionärerna föreslagit, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om speciella svenska initiativ på dessa områden.

I anslutning till det aktuella statsfinansiella läget föreslås i motionerna

I: 301 och II: 370 utgivande av ett s. k. »folklån mot arbetslösheten». I samband härmed framföres av motionärerna den uppfattningen att de uppkomna statsfinansiella svårigheterna har sin grund däri att regeringen under efterkrigsåren fört en mindre produktionsvänlig politik än enligt det av motionärerna antydda alternativet. Utskottet, som i det föregående redovisat material till stöd för en syn på den ekonomiska utvecklingen, som avviker från motionärernas, vill i detta sammanhang understryka att det är uppenbart, att de under kommande budgetår förutsedda stora budgetunderskotten är en följd av i stor politisk enighet beslutade utgiftsåtaganden på samhällslivets olika områden. Väsentligen gäller det kostnader för vårt försvar, förbättrade kommunikationer, en trygghetsskapande vård och försörjning av de gamla, en positiv familjepolitik, en utbyggnad av undervisning och forskning samt av en rad eftersatta vårdområden. Härtill kommer, i varje fall under nästa budgetår, som en följd av det internationella konjunkturläget återverkningar på vår arbetsmarknad, relativt stora kostnader för arbetslöshetsbekämpande åtgärder.

Enligt motionärerna bör budgetunderskottet dels minskas genom besparings- och budgetförbättrande åtgärder, dels partiellt finansieras genom en ny typ av upplåning. Utskottet avstår från att kommentera de av motionärerna åberopade förslagen till besparings- och budgetförbättrande åtgärder men vill framhålla, dels att de är av begränsad storleksordning — enligt motionärernas beräkning något mer än 200 miljoner kronor för budgetåret 1959/60 — i förhållande till ett nu beräknat upplåningsbehov på tre miljarder kronor och att de följaktligen inte på ett avgörande sätt kan bidra till det statsfinansiella problemets lösning, dels att vissa föreslagna nedskärningar av förslagsanslag på budgetens utgiftssida innebär rent formella ändringar som inte medför några reella besparingar.

Även vid de av motionärerna föreslagna besparings- och budgetförbättrande åtgärderna kvarstår således en betydande ökning av det statliga upplåningsbehovet. Motionärerna föreslår att detta ökade upplåningsbehov bör täckas genom utgivande av ett indexreglerat »folklån mot arbetslöshet». Frågan om indexreglerade lån över huvud taget har utskottet behandlat i anslutning till motionerna I: 309 och II: 376 i sitt utlåtande nr 5/1959. Utskottet anförde i anslutning till motionärernas yrkande om utredning angående värdesäkringen av vissa former av långsiktigt sparande, att resultatet av redan pågående utredningar i frågan först borde avvaktas innan ytterligare initiativ till utredningar togs.

De indexlån som föreslås i motionerna I: 301 och II: 370 motiveras emellertid icke i första hand med att indexreglerade lån skulle utgöra en ur allmänna synpunkter lämplig upplåningsform utan framföres närmast som en engångsåtgärd för att framlocka nysparande genom att särskilt gynnsamma placeringsvillkor erbjudes. I likhet med de hörda remissinstanserna finner utskottet det tveksamt om ett lån av denna karaktär skulle, såsom motionärerna synes antaga, ge upphov till ett verkligt nysparande i någon mera betydande omfattning. Då inte heller frågan om de mycket svår-

överskådliga verkningarna på kapitalmarknaden av indexbundna lån ännu blivit utredd, finner utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag om utgivandet av ett värdefast statligt obligationslån.

Även om den aktuella bedömningen av vår ekonomi under år 1959 inte kan sägas motivera någon omedelbar drastisk skärpning av finanspolitiken måste vid en mera accentuerad internationell konjunkturåterhämtning — ett perspektiv som för utvecklingen under år 1960 inte är osannolikt — en statlig upplåning av nu förutsedd storlek bedömas som olämplig. Även i ett relativt dämpat internationellt konjunkturläge kan en underbalansering av budgeten av förutsedd omfattning i längden bli farlig med hänsyn till de av budgetunderskotten ökade riskerna för en alltför snabb stegring av efterfrågan inom landet och de därav föranledda påfrestningarna på vår valuta-reserv. Motionärernas uppfattning, att budgetläget skulle förbättras på ett mer avgörande sätt vid en konjunkturåterhämtning genom att utgifterna för sysselsättningens upprätthållande skulle minskas avsevärt utöver vad som redan antagits i det framlagda budgetförslaget för 1959/60, bortser uppenbarligen från det många gånger omvittrade förhållandet, att vid en uppgång i konjunkturerna förbättringen av sysselsättningsläget sker med en ganska avsevärd eftersläpning i tiden. Strävandena vid en konjunkturåterhämtning bör därför i första hand inriktas på en minskning av arbetslösheten och först i andra hand på sjunkande utgifter för de offentliga sysselsättningsbefrämjande åtgärderna. I sammanhanget bör också beaktas de stora ungdomskullar som under innevarande och närmast följande år går ut på arbetsmarknaden.

Såsom framhållits i det föregående skulle vid en mer accentuerad konjunkturåterhämtning den förutsedda ökningen av budgetunderskottet och därmed av det statliga upplåningsbehovet innebära betydande risker för den samhällsekonomiska balansen. Enligt de beräkningar som redovisats i kompletteringspropositionen förutses nu ett totalt statligt upplåningsbehov för nästa budgetår på tre miljarder kronor eller en upplåning av samma storleksordning som under de båda senaste budgetåren tillsammans. Den ökning av affärsbankernas likviditet (statspapper plus fordringar på riksbanken), som en upplåning av angiven omfattning i och för sig kan beräknas medföra, kan såtillvida förväntas bli större än under de båda senaste budgetåren som upplåningen på kapitalmarknaden och likviditetsminskningen genom sedelmängdsökningen nu hänför sig till ett och inte till två budgetår. Den uppladdning av likviditeten, som budgetperspektivet vid oförändrad finanspolitik tyder på, innebär därför ett balansrubbande element i ekonomin. Vid en fortsatt ökning av banklikviditeten försvåras sålunda möjligheten att med penningpolitiska medel påverka bankutlåningen. Härjämte skapar den samtida ansvällningen av den privata sektorns banktillgodohavanden utrymme för en snabb efterfrågestegring vid ett inträdande konjunkturuppsving.

Inför utsikterna av en mer allmän konjunkturförbättring och därvid inträdande risker för inflationistiska spänningar kan det därför visa sig nöd-

vändigt med en nedskärning av det statliga upplåningsbehovet genom att statens inkomster förstärkes för att motverka en fortsatt likviditetsuppladdning i banksystemet och därmed lätta på trycket på de kreditpolitiska medlen. Ju aktivare finanspolitiken är, desto mindre blir den del av efterfrågebegränsningen som måste uppnås med kreditpolitiska medel och desto smidigare kan kreditpolitiken utformas.

Det är mot bakgrunden av det ovan berörda sambandet mellan finans- och kreditpolitiken som den fråga får bedömas, vilken upptagits i motionerna I: 21 och II: 23 om åtgärder för en återgång till lågräntepolitiken. Beträffande penningpolitiken torde för närvarande jämvikt råda på bankkreditmarknaden, och genomförandet av privata investeringsprojekt torde i dagens läge ej hindras av finansieringssvårigheter. Härvidlag föreligger en betydande lättnad i jämförelse med läget t. ex. under åren 1956 och 1957. På den långa marknaden däremot råder alltså ett betydande överskott i efterfrågan. En ökning av lånemöjligheterna på denna marknad skulle innebära en ytterligare uppgång i investeringsverksamheten utöver den mycket betydande stegring som redan nu förutses. Att bereda utrymme härför under bevarad balans i samhällsekonomin förutsätter en skärpning av finanspolitiken. Vid oförändrad finanspolitik och inför det konjunkturperspektiv som nu kan bedömas som mest sannolikt synes därför någon ytterligare uppmjukning av penningpolitiken inte för närvarande vara möjlig. Beträffande de penningpolitiska medel som bör komma till användning vid upprätthållandet av restriktiviteten, får dessa bero av det föreliggande lägets krav och möjligheter. Vid utformningen av denna politik framstår det som ett angeläget önskemål att räntenivån icke blir högre än vad som nödvändigtvis kräves för att stödja den avsedda åtstramningen.

Även om kreditpolitiken i sin hittillsvarande utformning medfört olägenheter för vissa kategorier av lånesökande bör det understrykas, att i ett läge med en mer allmän internationell konjunkturuppgång dessa svårigheter kan bli avsevärt mycket större, om kreditpolitiken inte får stöd av en aktiv finanspolitik. I ett sådant läge skulle också den otillfredsställda låneefterfrågan på den långa kapitalmarknaden för kommunerna och den privata företagsamheten öka, om inte staten genom en förstärkning av budgetens inkomstsida kan nedbringa det beräknade stora upplåningsbehovet.

Om målen för den ekonomiska politiken torde det råda en stor enighet. Det framstår sålunda numera som en självklar plikt för samhället att sörja för full sysselsättning och snabb framsstegstakt med bevarande av en rimlig stabilitet hos penningvärdet. Skall de uppställda målen kunna förverkligas i den omfattning som är önskvärd, måste samhället förfoga över ett brett register av åtgärder inom såväl finans- och penningpolitiken som arbetsmarknadspolitiken. Efterkrigstidens erfarenheter har nämligen lärt oss att det inte räcker att enbart lita till traditionella, generellt verkande medel inom den ekonomiska politiken. Graden av generell åtstramning får bestämmas av de resurser som erfordras för att fullfölja en differentierad politik i sysselsättningsbefrämjande syfte.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen, med avslag å de likalydande motionerna I: 400 och II: 494, må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anført i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

III. att de likalydande motionerna I: 21 och II: 23 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

IV. att de likalydande motionerna I: 301 och II: 370 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 maj 1959

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander, Schmidt, Larsson, Nils Theodor, Domö, Strandler och Elowsson, Nils;

från a n d r a kammaren: herrar Sköldin, Larsson i Julita, Regnéll, Löfgren, Andersson i Ronneby, Eliasson i Sundborn, Adamsson och Nordgren.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Domö, Regnéll, Löfgren* och *Nordgren*, vilka ansett att utskottets utlåtande, i vad det avser behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 samt de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 400 och II: 494 ävensom det under punkten I i utskottets utlåtande framställda yrkandet, bort erhålla följande lydelse:

»I förevarande proposition hemställer Kungl. Maj:t att giltighetstiden för lagen om bankaktiebolags kassareserv förlänges ytterligare ett år till den 1 juli 1960 samt att ränteregleringslagen likaledes förlänges ytterligare ett år.

Variationer i kraven på bankernas kassareservhållning är enligt utskottets mening ett penningpolitiskt medel som bör kunna utnyttjas i vissa lägen. Detta medel är emellertid av supplementär karaktär, och med hänsyn härtill framstår det i propositionen föreslagna maximikravet om kassareserv av 50 procent som alltför vittgående. Det torde aldrig komma i fråga att utnyttja kassareservens övre gräns, eftersom detta skulle medföra en allmän

desorganisation av kreditmarknaden. En fullt betryggande marginal skapas — såsom framhållits i motionerna I: 400 och II: 494 — genom att procenten fastställs till 35 procent. Utskottet tillstyrker således, att 1949 års lag erhåller förlängd giltighet men med den ändringen i förhållande till propositionens förslag att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställs till högst 35 procent.

Vad därefter angår förslaget om förlängd giltighetstid för ränteregleringslagen, får utskottet erinra om den exceptionellt hårda kritik som denna lag vid sin tillkomst hösten 1951 blev utsatt för av remissinstanserna. Den avstyrktes vid detta tillfälle även av lagrådet. Den har heller aldrig tillämpats, vilket framstår som fullt naturligt med hänsyn till de destruktiva verkningar som en tillämpning skulle medföra.

När lagen tillkom, utgjorde fastlåsnings- och räntenivån vid 3 procent den främsta normen för svensk penningpolitik. Med hänsyn till den omläggning av penningpolitiken som sedermera ägt rum, framstår ränteregleringslagen numera som helt passerad av utvecklingen. Alla skäl talar därför för att den snarast utmönstras ur vår lagstiftning.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 400 och II: 494,

dels för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § erhåller följande lydelse:

1 §.

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna,

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst trettiofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

dels ock avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.»

2) av herrar *Ewerlöf, Domö, Regnéll* och *Nordgren*, vilka ansett att utskottets utlåtande vad gäller behandlingen av motionerna I: 21 och II: 23 samt I: 301 och II: 370 bort erhålla följande lydelse:

»Den reviderade nationalbudget, vilken nu sammanställts, ger ett något exaktare, ehuru självfallet schematiskt, siffermaterial för bedömningen av utvecklingen under 1958 än vad som tidigare stått till buds.

Ökningen i den totala produktionen inom landet beräknas ha stannat vid något mer än en halv procent, mätt i fasta priser från 1957 till 1958. Som jämförelse kan nämnas, att för OEEC-länderna sammanlagt redovisas en höjning till indexsiffran 123 från 121 (1953 = 100). Det bör framhållas, att den registrerade ökningen i Sverige främst synes ha berott på stegrad byggnads- och anläggningsverksamhet samt på ökad offentlig konsumtion. Den egentliga industriproduktionen visar däremot stagnation och jordbruksproduktionen synes rentav ha något minskat.

Importen kunde under året för flera viktiga varor ske till lägre priser än tidigare men hölls kvantitativt tillbaka genom tendenser till lagerminskning. Även för den totala exporten registrerades sänkta volym- och värdesiffror. Särskilt våra stora stapelvaror, järnmalm och trä, drabbades av försäljningssvårigheter. Årets minskning i handelsbalansens underskott (1 435 miljoner mot 1 505 under 1957) motverkades av det starkt försämrade sjöfartsnettot. Mätt i löpande priser blev bytesbalansens saldo ett underskott på 237 miljoner, innebärande en försämring med drygt 100 miljoner i jämförelse med utfallet föregående år och 140 miljoner i jämförelse med 1956. Den faktiskt noterade ökningen i valutareserven — som bör ses mot sin internationella bakgrund — låter sig ej förklaras med tillgängligt statistiskt material. I vad mån bytesbalansens framräknade saldo är realistiskt eller ej kan ej avgöras, icke heller huruvida betalningsvanorna fortsatt att förskjutats eller om kortfristig utländsk kredit även under år 1958 tagits i anspråk.

Konsumtionsprisindex steg under årets första månader från 149 till 152, där det därefter förblev. I genomsnitt var konsumtionspriserna under 1958 5 % högre än under 1957. Mot de stegrade priserna står en höjning av lönenivån med ca 4 1/2 % från föregående år, varvid dock bör observeras, att arbetstidsförkortningen medförde att stegringen i årsförtjänsterna blev drygt 1 % lägre. När den privata konsumtionen trots dessa ofördelaktiga relationer ökade med 2 1/2 % i volym (med ökningen huvudsakligen lokaliserad till icke varaktiga varor samt olika slag av konsumenttjänster), har detta synbarligen möjliggjorts genom minskat sparande inom hushållssektorn.

Vid rådande avmattning i landets expansionstakt kunde arbetstillfällen ej skapas för full sysselsättning av den ökande arbetsföra befolkningen. Arbetslösheten under året stannade under 2 % av den totala arbetsstyrkan, men låg genomsnittligt ca 40 % över 1957 års siffra.

Under den högkonjunktur, som bröts under 1957, inriktades den ekonomiska politiken ganska ensidigt på att dämpa befarade överdrifter i investeringskonjunkturen. Enligt utskottets mening borde den ekonomiska politi-

ken under dessa år ha arbetat med medel, som mindre hindrat den erforderliga utbyggnaden av landets internationella konkurrenskraft. En tillbakagång i den internationella konjunkturen av den art, som vi bevittnat under 1958, torde i så fall ha inneburit mindre kännbara påfrestningar för den svenska ekonomien.

Inför de uppenbara risker, som ett fortsatt uttagande av investeringsavgift skulle ha inneburit, har denna avgift slopats. I konjunkturstimulerande riktning har även det beslut verkat, som fattats om uppskov med ifrågasatt höjning av lägsta tillåtna värdering av varulager. Detsamma gäller friställandet av vissa medel i investeringsfonder. Motionsledes framförda yrkanden om att slopa den extra bolagsskatten — nu upptagna som proposition — har däremot hittills avvisats av riksdagens majoritet.

Bland åtgärder avsedda att verka konjunkturstimulerande kan slutligen nämnas vidgningen av den statliga garantiramen för exportkrediter samt de vidtagna åtgärderna för ändamålsenligare principer för beviljandet av sådana kreditgarantier.

Att ovan redovisade åtgärder ej kunnat förhindra den inledningsvis redovisade utvecklingen av landets ekonomi — nergången i produktionsökning, underskottet i bytesbalasen, höjt inhemskt prisläge och försämrad sysselsättning — har enligt utskottets mening samband med de påfrestningar på kredit- och kapitalmarknad, som den förda finanspolitiken inneburit.

En statsupplåning av den omfattning, som vi fått bevittna under senare år, skapar i och för sig stora risker för stabiliteten inom samhällsekonomin. Särskilt stora blir dessa risker genom det sätt på vilket upplåningen alltmer tenderat att verkställas. Innebörden härav är att den kredit som utnyttjas skapas i banksystemet samt att kortfristig kredit genom en fortskridande prolongation omvandlas till långfristig. Under de håda senaste kalenderåren ökade statsupplåningen i banksystemet med ca 2 000 miljoner kronor. Vid utgången av år 1958 uppgick statens i riksbank och affärsbanker placerade skuld till netto drygt 8 500 miljoner kronor. Om den av regeringen nu framlagda budgeten antages, synes statens skuldsättning i banksystemet vid 1959 års utgång komma att ha stigit till ca 11 000 miljoner kronor.

Att riskerna av den likviditetsuppladdning inom banksystemet som redan åstadkommits, hittills icke i större utsträckning slagit igenom samhällsekonomiskt sett, har haft sin förklaring i den internationella konjunkturdämpningen. Att en klar omsvängning i konjunkturen inom eller utom landet kan komma att medföra väldiga påfrestningar på penningvärde, sysselsättning och valutaserv, när företag och enskilda beslutar sig för att disponera sina insatta medel, är tydligt. De krafter, som därvid kunna komma i rörelse, torde omöjliggöra varje som helst styrning av konjunkturen genom hittills accepterade medel. En stadig uppgång av den internationella konjunkturen synes redan vara på väg och mötes i allmänhet i utlandet av åtgärder i prisstabiliserande och valutavårdande syfte.

Sådana konstateranden ger utskottet anledning att bestämt varna för fortsatt statsupplåning inom banksystemet. Eftersom de statliga lånebehoven

har sin orsak i statens alltför stora utgiftsåtaganden vill utskottet utifrån sina synpunkter kraftigt understryka nödvändigheten av att statsutgifterna bringas under kontroll. Som riktpunkt bör därvid framstå en driftbudget, som i huvudsak balanserats genom nerskärning av utgifter. Att åvägabringa budgetbalans genom ökad skattebelastning är enligt utskottets mening lika litet som ökad upplåning någon framkomlig väg: erfarenhetsmässigt resulterar skattehöjningar i krav på kompensation och därigenom i höjd prisnivå.

Det är utskottet angeläget att understryka vikten av tillfredsställande ekonomisk-politisk beredskap samt att markera förutsättningarna för en väl hävdad sysselsättning och en internationellt och nationellt hållfast svensk valuta i en internationell konkurrensökonomi. Att utskottet därvid särskilt framhåller betydelsen av en funktionsduglig och tillräckligt omfattande kapitalmarknad beror på att en sådan enligt utskottets mening är av alldeles grundläggande vikt. Utan den är den faktiska konjunkturpolitiska rörelsefriheten mycket begränsad, utsikterna att kunna vidmakthålla och stärka vår internationella konkurrenskraft små och sårbarheten inför även tillfälliga internationella konjunktursvängningar oacceptabelt stor. Det gäller å ena sidan att vidtaga åtgärder för att öka tillgången på långfristigt sparande men å den andra också att begränsa den offentliga sektorns efterfrågan på sådant sparande samt ej minst att i snabbast möjliga takt avveckla de regleringar på marknaden vilka förhindrar den jämförande effektivitetsprövning, som ger det ur produktiv synpunkt bästa utslaget. Utskottet förväntar alltså att riksbankens emissionskontroll snarast avvecklas men också att en på bred front upplagd aktivitet till det långfristiga sparandets främjande upplägges och att staten finner sig i att på kapitalmarknaden konkurrera med andra anspråk på lika villkor och under samma förutsättningar.

De inledningsvis nämnda motionerna I: 301 och II: 370, vilka givit utskottet anledning till ovan framförda allmänna synpunkter på den ekonomiska politiken, utmynnar i fyra önskemål: att riksdagen måtte besluta utgivandet av ett värdefast, statligt obligationslån för arbetslöshetens bekämpande, att riksdagen måtte hemställa om tillsättande av ett »ekonomiskt-socialt råd», att riksdagen måtte anhålla om visst regeringsinitiativ inom OEEC och slutligen att riksdagen måtte anhålla om regeringsinitiativ syftande till samordning av västeuropeiska aktioner för utvidgat stöd åt de underutvecklade länderna.

Ehuru utskottet anser sig kunna uttala som sin mening, att endast ett upprätthållet penningvärde på sikt kan garantera en fungerande kreditmarknad vill utskottet ej motsätta sig den möjlighet till att förvärva praktisk erfarenhet av den svenska kapitalmarknadens reaktion inför ett indexbundet, statligt obligationslån, som bifall till motionärernas förslag skulle innebära.

Vad åter beträffar önskemålet om ett »ekonomiskt-socialt råd» kan utskottet ej finna troligt, att »företrädare såväl för statsmakterna — regering och riksdag — som för de olika intresseorganisationerna på näringslivets och arbetsmarknadens områden samt oberoende expertis» skulle kunna för-

väntas företräda en mindre partsbunden uppfattning i och med att de toge säte i ett dylikt råd. Motionärernas förslag i detta hänseende avstyrkes därför av utskottet.

Vad beträffar de uttalade önskemålen om aktivering av OEEC:s konjunkturbefrämjande samordning av den västeuropeiska ekonomiska politiken finner utskottet med hänsyn till finansministerns uttalande i kompletteringspropositionen någon ytterligare framställning ej erforderlig.

Stödet åt de underutvecklade länderna är enligt utskottets åsikt redan föremål för samordningssträvanden inom kompetenta instanser.

Vad slutligen beträffar de inom utskottet behandlade motionerna I: 21 och II: 23 angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik vill utskottet framhålla, att ränteläget i vårt land måste ses mot bakgrund av den stora statliga upplåningen. Först i samband med förslag till nerskuren statsverksamhet blir ett krav på varaktigt lägre ränta meningsfullt.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anför i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

III. att de likalydande motionerna I: 21 och II: 23 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

IV. att riksdagen må anse motionerna I: 301 och II: 370 besvarade genom vad utskottet ovan anför.

3) av herrar *Schmidt* och *Löfgren*, vilka ansett att utskottets utlåtande vad gäller motionerna I: 21 och II: 23 samt I: 301 och II: 370 bort erhålla följande lydelse:

»I samband med — — — år 1957.

Så många motsatta tendenser gör sig emellertid gällande, att det icke finns anledning till någon mera bestämd prognos rörande konjunkturutvecklingen de närmaste tolv månaderna ute i världen. Uppgången kan mycket väl bli annorlunda än som med hänsyn till det ovan anförda nu ter sig sannolikt. För den svenska ekonomins del bör man därför vara beredd på oväntade och i viss mån ogynnsamma händelser vilka ställer krav på vår ekonomiska politik och valutareserv. Skulle utvecklingen förlöpa på ett för oss mera gynnsamt sätt, kommer sådan beredskap icke att medföra några skadeverkningar. Vårt lands likviditet gentemot andra länder framstår tyvärr såsom otillräcklig. Valutareserven är långt mindre än vad som kan anses motsvara behovet vid olika slag av påfrestningar. Den har i själva verket under de senaste åren inte vuxit som de formella siffrorna anger. Tvärtom synes förskott och kortfristig kreditgivning från utlandet till Sverige succesivt ha vuxit och ha antagit en sådan omfattning, att i realiteten valutareserven netto nu är mindre än för några år sedan, medan samtidigt behovet av en valutareserv vuxit genom utrikeshandelns tillväxt. Detta tyder på att kostnadsnivån i Sverige ligger på en något för hög nivå jämfört med i

andra länder, betraktade som en enhet. Det har häremot gjorts gällande att så icke är fallet, eftersom den svenska andelen av de större industriländernas sammanlagda export av andra halv- och helfabrikat än skogsprodukter undergått en visserligen mycket obetydlig ökning under de senaste tre åren. Denna iakttagelse berättigar emellertid icke till den angivna slutsatsen. Utvecklingen av importen till Sverige har nämligen medfört att behovet av svensk export vuxit icke helt oväsentligt. Då exporten ökat mindre än som erfordras härför och följderna blivit en försvagning av den verkliga valutareserven netto, så tyder detta uppenbarligen på att den svenska kostnadsnivån är något för hög för att i längden full jämvikt i de internationella betalningsrelationerna skall kunna upprätthållas. Den relativt gynnsamma exportutvecklingen i början av detta år torde delvis hänga samman med goda klimatiska skeppningsförhållanden och kan alltså inte åberopas som ett skäl för en motsatt uppfattning rörande den svenska kostnadsnivån och konkurrensförmågan gentemot utlandet.

Vad utsikterna härvidlag på något längre sikt beträffar kan man knappast undgå att redan nu ta hänsyn till att risken för en svag sjöfartskonjunktur under första hälften av 1960-talet motiverar en försiktig bedömning av vår framtida betalningsbalans. Dels spelar sjöfartsinkomsterna för vårt land en relativt betydande roll och dels utgör exporten av fartyg en viktig post som kan väntas nedgå om något år, ifall den tryckta sjöfartskonjunkturen fortsätter. Härtill kommer att en viss internationell överkapacitet i fråga om pappersmassa och papper existerar för närvarande och väntas fortsätta åtskilliga år framöver. Det är därför ingalunda säkert att en konjunkturförbättring i utlandet kommer att medföra en sådan prisstegring på massa och papper som normalt inträder vid bättre konjunkturer. Bl. a. med hänsyn till här berörda förhållanden synes den ekonomiska politiken i vårt land böra i mycket hög grad ta sikte på en förstärkning av det svenska näringslivets konkurrenskraft. Det är angeläget, att kostnadsnivån icke undergår en större stegring än den i utlandet genomsnittliga utan snarare kommer att understiga denna. Genom en relativt liten nominell kostnadsstegring skulle nämligen det svenska näringslivets konkurrensförmåga öka och därmed produktionens utveckling påverkas i gynnsam riktning. Detta skulle alltså innebära att det svenska folkets försörjningsmöjligheter och reallöner kan utvecklas bättre än om den nominella kostnadsnivån undergår en starkare stegring med åtföljande konkurrenssvårigheter för en del svenska exportindustrier och sådana hemmamarknadsindustrier, som konkurrerar med utländska produkter. Under dessa omständigheter framstår det som synnerligen ogynnsamt att vid början av nästa år samtidigt som en sedan länge beslutad arbetstidsförkortning genomföres från 46 till 45 timmar — härom har allmän enighet rått — dessutom avgifter för tilläggs pensionering börjar uttagas med 1,9 % av lönen. Skall en sänkning av den reella veckoförtjänstens köpkraft undgås skulle ju härför erfordras en samlad nominell ökning av timförtjänsten med över 4 %. Om dessutom en ökning av beskattningen genom införande av allmän omsätt-

ningsskatt beslutas, är det uppenbart att risk föreligger för sänkning av reallönen per vecka eller också en sådan stegring av den nominella lönen som måste allvarligt skada det svenska näringslivets konkurrensförmåga. Risker för arbetskonflikter av betydande omfattning kan också uppkomma. För den svenska betalningsbalansen och valutareserven skulle en arbetskonflikt av betydande omfattning vara en oerhörd belastning.

För en gynnsam utveckling av konkurrensförmågan, produktionen och realinkomsterna är det av den största betydelse att investeringarna i näringslivet erhåller en tillräcklig omfattning. Därigenom underlättas nämligen en ökning av produktionen per timme som gör det möjligt bära en något större ökning av den nominella arbetsersättningen utan ogynnsam inverkan på konkurrensförmågan. Det som ovan sagts rörande det svenska näringslivets konkurrenskraft och den otillräckliga valutareserven motiveerar en inriktning av den ekonomiska politiken i mera produktionsvänlig riktning. Det är uppenbarligen inte tillräckligt med en viss mindre ökning av de direkt produktiva investeringarna som har ett mera omedelbart inflytande på konkurrensförmågan än de statliga investeringarna — hur berättigade dessa än kunna vara bl. a. under en arbetslöshetsperiod, då kampen mot arbetslösheten gör en viss ökning av de offentliga investeringarna motiverade.

Riktlinjerna för en mera produktionsvänlig ekonomisk politik har ofta angivits och skall icke här återigen i detalj redovisas. I likhet med motionerna I: 301 och II: 370 vill utskottet emellertid framhålla, att en gynnsam produktionsutveckling och full sysselsättning blir svår att uppehålla, om konjunkturen och sysselsättningen i utlandet icke är tillfredsställande. Därför är det naturligt för ett land som Sverige att i hög grad intressera sig för en samordning av den ekonomiska politiken i Västeuropa i syfte att vidmakthålla en hög och jämn sysselsättning. Det är uppenbart att man inom Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete i Paris icke bedrivit detta arbete i konjunkturstödande syfte med tillräcklig energi. Denna institution har gjort utomordentligt framgångsrika insatser för avlägsnande av kvantitativa handelsrestriktioner men har som motionärerna framhåller varit rätt passiv, när det gäller den här berörda konjunkturpolitiska uppgiften. Utskottet har icke blivit övertygat om att från svensk sida tillräcklig energi visats för att åstadkomma en aktivisering av organisationens arbete härvidlag. Tvärtom är det uppenbart, att man även på svensk sida funnit sig i att organisationen i fråga har koncentrerat sig på den handelspolitiska sidan av uppgiften med föga beaktande av den konjunkturpolitiska.

Av rent humanitära skäl framstår en ökning av det europeiska stödet åt de underutvecklade länderna under de närmaste åren som motiverad. Det förefaller då naturligt att undersöka möjligheterna att så utforma och samordna detta stöd att utan någon väsentlig försvagning av enskilda länders betalningsbalans ökade leveranser till de underutvecklade länderna kommer till stånd med gynnsamma verkningar på sysselsättningen inom de västeuropeiska industriländerna. I likhet med motionärerna anser utskottet,

att svenska initiativ vid utformningen av en sådan politik är väl motiverade. Vad de internationella aspekterna av en svensk plan för full sysselsättning beträffar vill utskottet i övrigt påpeka att stöd åt den svenska exporten, bl. a. genom en lämplig utformning av exportkreditgarantien med beaktande även av de mindre företagens särskilda omständigheter, kan möjliggöra en ökad export och så småningom även medföra en förstärkning av betalningsbalansen, även om sistnämnda verkan icke inträder omedelbart.

Vad den inre ekonomiska politiken beträffar vill utskottet hänvisa till de många gånger av motionärerna framförda kraven på en mera produktionsvänlig skattepolitik som bl. a. tar sikte på att öka sparandet, såväl företagssparandet som enskilda personers sparande. Personligt sparande, som tar sig uttryck i inköp av sommarstugor, personbilar och TV-apparater, är visserligen i och för sig önskvärt, men om det utgör en för stor del av det totala personliga sparandet så är ur produktionens synpunkt föga vunnet. Tyvärr är kännedomen om det personliga sparandets storlek och inriktning så bristfällig, att de påståenden som understundom göres att det personliga sparandet undergått en betydande ökning i förhållande till inkomststegringen här i landet knappast kan tillerkännas vitsord. Eftersom försäkringssparandet nästa år kan väntas undergå en betydande minskning och de skärpta konkurrensförhållandena gör det mycket möjligt, att företagssparandet icke de närmaste åren kommer att återvända till den höjd det hade för några år sedan, så är perspektivet i fråga om tillgången på sparande framöver oroande. Under sådana omständigheter bör den ekonomiska politiken mera målmedvetet än hittills ta sikte på att främja sparandet särskilt för produktiva ändamål.

Hithörande frågor likaväl som övriga problem som gäller kostnadsnivån och konkurrensförmågan gentemot utlandet skulle med fördel kunna ägnas behandling och upplysande debatt inom ett ekonomiskt-socialt råd. Detta skulle också kunna biträda vid utarbetandet av ett svenskt program för internationellt ekonomiskt samarbete och ett utvidgat stöd åt de underutvecklade länderna. Ett sådant råd skulle ha ett annat arbetssätt och andra funktioner än vanliga svenska kommittéer. Utskottet tillstyrker en skrivelse till Kungl. Maj:t med förslag om tillsättande av ett sådant råd.

En viktig förutsättning för en gynnsam ekonomisk utveckling är att beskattningen inte pressas ytterligare i höjden. Regeringens planer på en ny allmän omsättningsskatt framstår därför som icke motsvarande lägets krav. Risken för återverkningar på den svenska kostnadsnivån är uppenbar. — Det statsfinansiella läget är tyvärr otillfredsställande och åtgärder till dess förbättring måste vidtagas utan dröjsmål. — Under förutsättning av oförändrade konjunkturer kan man enligt av finansdepartementet meddelade uppgifter förvänta att driftbudgeten under budgetåret 1960/61 skulle förete ett underskott på 1 200—1 500 milj. kr. För en realistisk bedömning bör man emellertid erinra sig att återställande av normalt goda konjunkturer skulle medföra en produktionsökning, som ökar statskassans inkomster vid oförändrade skattesatser. För varje procents extra ökning av produktionen

och nationalinkomsten till följd av konjunkturförbättring växer skatteunderlaget med mer än 1 %. Varje procents förbättring av skatteunderlaget anses förbättra budgetläget netto med ca 75 milj. kr. En ökning av produktionen med t. ex. 3 % utöver den vanliga stigande trenden, som icke äger samband med konjunkturerna, skulle alltså förbättra budgeten genom inkomststegringar utöver utgiftsstegringar med mer än 225 milj. kr. Dessutom skulle en sådan konjunkturförbättring uppenbarligen öka sysselsättningen och minska samhällets kostnader för arbetslöshetens bekämpande. Även om dessa icke sjunker lägre än till en nivå som ligger ca 50 % över nivån under tidigare år, inträder härigenom en besparing i förhållande till de i de preliminära budgetberäkningarna upptagna siffrorna med ca 200 milj. kr. och en ännu större besparing i förhållande till nu löpande kostnader för detta ändamål. På så sätt skulle alltså en förstärkning av budgeten med ca en halv miljard kronor inträda automatiskt vid en konjunkturförbättring av ovan nämnd styrka. Resten av ovan berörda brist bör kunna täckas genom utgiftsreduktion och andra budgetförstärkande åtgärder. Motionärernas i annat sammanhang framlagda förslag innebär en förbättring av budgeten 1960/61 med närmare 500 milj. kr. Det bör inte ligga utanför de praktiska möjligheternas gräns att täcka det återstående belopp, som fattas för att full balans i driftbudgeten skall föreligga. Om den ekonomiska politiken utformas med beaktande av ovan angivna synpunkter på sparandet, de produktiva investeringarna och kostnadsnivån är det enligt utskottets mening mycket möjligt, att en återhämtning av angiven omfattning äger rum. Skulle den ej inställa sig och en arbetslöshet av extraordinär storlek fortsätter, bör liksom hittills finansieringen av vissa arbetslöshetsbekämpande åtgärder ske genom upplåning för att den sysselsättningsskapande effekten skall bli den avsedda. Under sådana omständigheter framstår det som oklokt att införa en allmän omsättningsskatt. Riktlinjen för statens ekonomiska politik bör tvärtom vara, att den löser sina hushållningsuppgifter utan ökning av skattetrycket.

Tyvärre kan ett väsentligt bidrag till balansering av den statliga driftbudgeten icke uppnås genom att överskjuta uppgifter på kommunerna. Dessa tvingas under de närmaste åren att föra en utgiftspolitik av mera återhållsamt slag än de senaste årens, om man skall undgå nya skattehöjningar. Påståendet att kommunerna dessutom bör kunna snabbt reducera sina utgifter så mycket, att de även kan ta hand om en del uppgifter, som staten nu helt eller delvis finansierar, utgör knappast något bidrag till lösning av det statsfinansiella och samhällsekonomiska problemet.

Vad den statliga upplåningen för finansiering av kapitalbudgeten beträffar får denna givetvis enligt de för den svenska finanspolitiken sedan ett par årtionden gällande principerna anpassas efter omständigheterna. Det finns inga trollmedel genom vilka en stor investering kan upprätthållas, om den härför erforderliga sparviljan saknas. Enligt vår mening är det icke genom att fortsätta en politik som i otillräcklig grad intresserar sig för sparandets utveckling och genom att kompensera enskilt sparande genom statligt

tvångssparande i olika former som i längden en gynnsam ekonomisk utveckling främjas. Tankegången att svenska staten måste pålägga en omsättningsskatt för att erhålla ett överskott i budgeten och därmed möjligheter att finansiera en del av investeringarna med skattemedel är precis densamma som den tanke, som låg bakom det för några år sedan framförda förslaget om statligt tvångssparande. Utskottet avvisar bestämt en politik av detta slag. Det finns risk för att den leder till en successiv minskning i det enskilda sparandet och därför också till en ökning av det statliga tvångssparandet samtidigt som kostnadsnivån ogynnsamt påverkas, sysselsättningen blir ofullständig och de statliga utgifterna till arbetslöshetens bekämpande stiger. Utskottet förordar i stället en politik som icke syftar till statligt tvångssparande genom permanenta överskott på driftbudgeten under normala konjunkturer.

Från regeringens sida har införandet av en allmän omsättningsskatt motiverats med bl. a. en hänvisning till kostnaderna för de arbetslöshetsbekämpande åtgärderna. Uppenbart torde emellertid vara att om en omsättningsskatt införts redan under budgetåret 1958/59 skulle under eljest lika förhållanden efterfrågan på konsumtionsvaror varit mindre och sysselsättningen exempelvis inom textil- och skoindustrierna också mindre än den nu existerande. En omsättningsskatt är av ovan angivna skäl — särskilt riskerna för dess inverkan på kostnadsnivåns höjd — omotiverad, om man vill hålla uppe en hög och jämn sysselsättning.

Bl. a. emedan en ökning av sparviljan är önskvärd på längre sikt, framstår det som tillrådligt att utge ett värdefast obligationslån som placeras hos allmänheten och som syftar till att finansiera en del av statens kostnader för arbetslöshetens bekämpande. Ett sådant lån skulle kunna framkalla ett icke oväsentligt nytillskott av sparande. Genom indexbindningen skulle räntesatsen kunna sättas lägre än för nominella lån av traditionell typ. Emissionen synes bära ske till fixerat belopp. Genom ett sådant lån skulle värdefulla erfarenheter rörande kapitalmarknaden kunna vinnas. Bl. a. skulle kursutvecklingen för ett sådant lån kunna ge någon vägledning rörande marknadens bedömning av realräntans höjd, d. v. s. den faktiska ersättning som spararna erhåller sedan inflationens negativa verkningar beaktats. Under åren 1956—58 med dess mot bakgrund mot tidigare förhållanden relativt höga räntenivå har beskattningen av räntorna och den värdeminskning som kapitalsumman undergått genom inflation gjort, att den verkliga realräntan spararna till godo varit obetydlig eller rentav negativ. Denna iakttagelse är en bland flera andra som måste beaktas vid utformningen av den framtida länepolitiken i ett samhälle, där människorna blivit alltmera inflationsmedvetna. Utgivande av ett värdefast obligationslån skulle ge erfarenheter och insikter, som kan bli av stor betydelse vid utformningen av den ekonomiska politiken i framtiden.

Vad slutligen beträffar de inom utskottet behandlade motionerna I: 21 och II: 23 angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik vill utskottet framhålla, att penningpolitiken självfallet måste samordnas med den eko-

nomiska politiken i övrigt och anpassas till lägets krav. Väsentliga delar av den ekonomiska politikens utformning har utskottet angivit i det föregående. Härmed anser sig utskottet ha besvarat motionerna, som i övrigt icke synes föranleda någon åtgärd.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställer utskottet,

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att den ekonomiska politiken måtte utformas med beaktande av vad ovan anförts;

III. att de likalydande motionerna I: 21 och II: 23 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 301 och II: 370 — måtte

dels besluta att ett värdefast, statligt obligationslån må utgivias, enligt ovan angivna grunder, för finansiering av statsverkets kostnader för arbetslöshetens bekämpande, och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om erforderliga förberedelseåtgärder,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av ett ekonomiskt-socialt råd jämte särskild delegation, förslagsvis tre personer, med uppgift att på grundval av framlagt ekonomiskt-statistiskt material uttala sig om förutsättningarna för skapande och vidmakthållande av full sysselsättning, med särskild hänsyn till kostnadsnivåns betydelse för avsättningsmöjligheterna, arbetsmarknadens problem och penningvärdet,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att regeringen måtte utarbeta ett utförligt motiverat förslag om att det göres till en huvuduppgift för OEEC att åstadkomma samordning av den ekonomiska politiken i Västeuropa i syfte att vidmakthålla full sysselsättning och goda konjunkturer,

dels ock i samma skrivelse anhålla om att regeringen vidtar förberedelser för och tar initiativ till att en samordning sker av det ovan berörda västeuropeiska samarbetet för en produktions- och sysselsättningsfrämjande politik med en utvidgning av stödet åt de underutvecklade länderna.

4) av herrar *Larsson, Nils Theodor*, och *Eliasson* i Sundborn, som ansett att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

»Alltsedan år 1937 — — — — —

— — — den senaste högkonjunkturen.

Enligt de reviderade beräkningar som konjunkturinstitutet utfört steg den totala produktionen i vårt land obetydligt eller med en halv procent från 1957 till 1958, vilket är mindre än som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. För industriproduktionen som helhet inregistrerades icke

någon ökning. Vissa produktionsökningar förekom bl. a. inom livsmedels- och trävaruindustrien men uppvägdes av minskningar inom framför allt järnmalmsgruvorna, textil- och beklädnadsindustrien samt läder- och skoindustrien. Jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukter minskade med en procent; särskilt för de vegetabiliska produkterna märktes en betydande nedgång. För 1959 förutses en viss ökning i den totala produktionen, men ökningen som kalkylerats till drygt 2 procent är mindre än vad som varit vanligt under tidigare efterkrigsår.

Såväl exporten som importen minskade värdemässigt under fjolåret; den förra med 2 procent och den senare med nära 5 procent. Bakom förändringen låg bl. a. en mindre förbättring av bytesvärdet. Underskottet i handelsbalansen minskade med 70 miljoner kronor jämfört med 1957. Utsikterna för 1959 ter sig i detta hänseende allt annat än gynnsamma. Vårt kostnads-läge är högt. En skärpt konkurrens och sexstatsmarknadens tillkomst har medfört svårigheter för viktiga exportnäringar, bl. a. verkstadsindustrien; redan f. n. arbetar delar av skogsindustrien med produktionsinskränkningar. Tilläggas må att utlandskonjunkturerna icke givit ett entydigt intryck av ett mera markerat uppsving. Bytesvärdet beräknas bli försämrat med 2 procent och underskottet i handelsbalansen beräknas öka från 1 435 till 1 800 miljoner kronor. Det finns således risk för att valutareserven kommer att minska väsentligt, enligt vissa beräkningar i den reviderade nationalbudgeten med över 600 miljoner kronor.

Från 1957 till 1958 ökade antalet arbetslösa rätt avsevärt. Någon nedgång i arbetslösheten mätt i årsmedeltalet är icke att vänta under detta år; det bör särskilt anmärkas att arbetslöshetssiffrorna under årets fyra första månader ger dålig vägledning för en bedömning av utvecklingstendenserna på arbetsmarknaden bl. a. eftersom de har påverkats av den tidiga våren. Vid en bedömning av den framtida utvecklingen på arbetsmarknaden bör uppmärksammas, att den fortskridande rationaliseringen kan väntas leda till en produktivitetökning, vartill kommer en ökning av den yrkesverk-samma befolkningen. Mot detta står den lagstadgade arbetstidsförkortningen. Även vid en produktionsökning på över 2 procent kommer således arbetslös-heten att bibehållas vid oförändrad nivå.

Det framstår mot bakgrunden av det anförda som uppenbart att vårt land kan få räkna med ökade svårigheter i ett läge som skulle kunna karakterise-ras av internationell stabiliseringskonkurrens, därest icke åtgärder i tid vidtages för att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft. Utskot-tet vill därför understryka vikten av att åtgärder i detta hänseende snarast vidtages och att därvid den mindre företagsamhetens speciella behov och önskemål beaktas. Inte minst med tanke på sysselsättningsläget finner ut-skottet det angeläget att den under statlig medverkan bedrivna låne- och kreditgarantigivningen till hantverk och småindustri ytterligare effektivise-ras; förslag härom har nyligen framkommit och utskottet utgår från att dessa frågor blir föremål för prövning av 1960 års riksdag. Ur angivna syn-punkter hälsar utskottet vidare med tillfredsställelse de uttalanden som

gjorts av statsrådet och chefen för finansdepartementet i propositionen nr 150 rörande strävandena inom OEEC och FN:s olika organ för att uppnå en såvitt möjligt samstämd ekonomisk politik. Ett särskilt arbetsutskott inom OEEC, benämnt finansministrarnas ställföreträdare, träffas till regelbundna överläggningar i ekonomisk-politiska frågor av gemensamt intresse. Denna verksamhet har det senaste året ägt rum på grundval av en av OEEC:s ministerråd utfärdad rekommendation till medlemsregeringarna att bedriva en expansionsfrämjande ekonomisk politik. Dessa ansträngningar har erhållit stöd från svensk sida och departementschefen har uttalat, att man från svensk sida är beredd att positivt pröva de möjligheter som erbjuder sig till en intensifiering och breddning av det europeiska samarbetet i dessa hänseenden. Utskottet kan därför icke finna att något initiativ i detta hänseende är påkallat från riksdagens sida i anledning av det i motionerna I: 301 och II: 370 under punkten 3 framställda yrkandet.

I dessa motioner har också hemställts, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga förberedelser för och taga initiativ till en samordning av det berörda samarbetet för en produktions- och sysselsättningsfrämjande politik med en utvidgning av stödet åt de underutvecklade länderna. Utskottet får i anledning härav erinra om att utskottet i utlåtande nr 30 till innevarande års riksdag angående proposition nr 126 uttalat att Sverige även i fortsättningen bör lämna sin medverkan i det internationella samarbete som sker inom bl. a. Världsbanken, vilken har till uppgift att bedriva utlåning för investeringsändamål åt främst underutvecklade länder. Utskottet anser sig ha anledning utgå från att Kungl. Maj:t även i övrigt intar en positiv inställning till åtgärder för stöd åt underutvecklade länder. Utskottet saknar därför skäl förorda att en skrivelse härom avlåtes till Kungl. Maj:t.

Utskottet vill understryka angelägenheten av ett större sparande för att möjliggöra ökade investeringar. I motionerna I: 301 och II: 370 har också som ett led i kraven på en omläggning av den ekonomiska politiken hävdats att allmänhetens sparande och kapitalbildningen inom företagen bör stimuleras enligt mer positiva riktlinjer. Utskottet har för sin del vid upprepade tillfällen givit uttryck åt sin uppfattning om önskvärdheten av ett ökat frivilligt personligt sparande och med tillfredsställelse hälsat de sparstimulerande åtgärder som vidtagits. Utskottet vill nu understryka angelägenheten av att de utredningar om olika sparstimulerande åtgärder som pågår med det snaraste slutföres.

Då motionärerna med hänsyn till det statsfinansiella läget föreslår att ett värdefast statligt obligationslån skall utgivas vill utskottet erinra om att frågan om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande redan vid två tillfällen varit föremål för riksdagens behandling detta år. Utskottet beklagar att riksdagsmajoriteten icke velat medverka till att en särskild utredning kommer till stånd om åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande. Innan en sådan utredning, som klarlagt verkningarna på bl. a. kapitalmarknad och ränteläge, kommit till stånd, är utskottet icke berett förorda utgivandet av ett värdefast, statligt obligationslån.

Utskottet har funnit att några större meningsskiljaktigheter om målet för den ekonomiska politiken knappast föreligger. Det är sålunda helt naturligt att samhället skall främja sysselsättningen och en snabb framstegstakt med bevarande av en god stabilitet hos penningvärdet. När det gäller medlen är det likaså naturligt att samhället förfogar över ett brett register av åtgärder inom finans-, penning- och arbetsmarknadspolitiken. Vad åter beträffar utnyttjandet av dessa medel skiljer sig uppfattningarna. Utskottet är för sin del av den meningen att den hittills förda, i stor utsträckning på selektiva åtgärder baserade, politiken icke har varit tillräckligt framsynt. En besvärande arbetslöshet kvarstår, produktionsutvecklingen har icke varit gynnsam, exportutsikterna ter sig till följd av vårt höga kostnadsläge oroande och en skärpt konkurrens från utlandet för vissa hemmamarknadsindustrier kan väntas.

Utskottet är av den uppfattningen att generellt verkande lättnader redan tidigare bort sättas in för att främja företagsamheten och stärka dess konkurrenskraft både utomlands och på hemmamarknaden. Utskottet hyser nämligen den meningen att den första försvarslinjen mot arbetslöshet och skärpt konkurrens bör gå inom företagen själva. Den extra företagsbeskattningen borde med hänsyn härtill tidigare ha avvecklats och det höga ränteläget, som i synnerhet för de mindre företagen utgjort en svår belastning, ha sänkts. För framtiden får också beaktas den kostnadsfördyring som den nyligen beslutade tjänstepensioneringen orsakar. Utskottet vill sålunda understryka vikten av att den ekonomiska politiken utnyttjar både de selektiva medlen och mera generellt verkande åtgärder i syfte att stimulera företagens egna investeringar. Utskottet vill i detta sammanhang icke underlåta att ifrågasätta lämpligheten av fördelningen av den beräknade investeringsverksamheten under 1959. I det läge vi nu befinner oss synes det icke försvarligt att fortsätta med en prioritering av bostadsinvesteringarna på bekostnad av de produktiva investeringarna inom näringslivet.

I motionerna I: 301 och II: 370 har föreslagits att ett särskilt ekonomiskt-socialt råd skulle tillsättas med uppgift att uttala sig om förutsättningarna för skapande och vidmakthållande av full sysselsättning. Detta förslag har enhälligt avstyrkts av dem som yttrat sig häröver. Utskottet delar den tveksamhet om lämpligheten av att inrätta det föreslagna rådet vilken framkommit i remissvaren. Behov torde däremot föreligga av en delegation bestående av företrädare för de demokratiska partierna och olika grenar av näringslivet, med uppgift att skyndsamt föreslå åtgärder för att stimulera produktion, avsättning och sysselsättning. Förslag härom har tidigare framförts i riksdagen.

Utskottet vill slutligen — i anslutning till vad som anförts i motionerna I: 21 och II: 23 — framhålla, att lättnader behöver vidtagas i kreditförsörjningen för företagen. Såsom utskottet tidigare betonat bör härvidlag de mindre och medelstora företagens berättigade krav vinna särskilt beaktande; även frågan om vidgade möjligheter att erhålla långfristiga krediter

påkallar uppmärksamhet. Utskottet vill understryka vikten av att alla tillfällen som erbjuder sig för en kreditlättning, exempelvis genom en räntesänkning, tillvaratages av bankofullmäktige. Med hänsyn härtill saknar utskottet skäl yrka bifall till sistnämnda motioner.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen, med avslag å de likalydande motionerna I: 400 och II: 494, må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anført i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

III. att de likalydande motionerna I: 21 och II: 23 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

IV. att de likalydande motionerna I: 301 och II: 370 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»